

Çevresel Duyarlılığın Çalışanların Yeşil Örgütsel Davranışlarına Etkisinde Kişilik Özelliklerinin aracı Rolü

(The Mediating Role of Personality Traits in the Effect of Environmental Conciousness on Employees' Green Organizational Behaviors)

Necmiye Tülin İRGE ^a

^a İstanbul Aydın Üniversitesi, İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, İstanbul, Türkiye. necmiyeirge@aydin.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
Anahtar Kelimeler: Çevresel duyarlılık Yeşil örgütsel davranış Kişilik özellikleri Gönderilme Tarihi 18 Ocak 2022 Revizyon Tarihi 30 Mayıs 2022 Kabul Tarihi 5 Haziran 2022 Makale Kategorisi: Araştırma Makalesi	Amaç – Bu araştırmanın amacı çevresel duyarlılığın çalışanların yeşil örgütsel davranışına etkisinde kişilik özelliklerinin aracı rolünün belirlenmesidir. Yöntem – İstanbul’da eğitim hizmeti veren devlet ve vakıf üniversitelerinde görev yapan akademisyenler araştırmanın evrenini oluştururken gönüllü olarak katılanları çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında 15 Ekim ve 20 Aralık 2021 tarihleri arasında 577 katılımcıya Kişisel Bilgi Formu, Çevresel Duyarlılık Ölçeği, Yeşil Örgütsel Davranış Ölçeği ve On Maddeli Kişilik Ölçeğinden oluşan anket uygulanmıştır. Araştırmada Aracı Değişken Analizi için SPSS PROCESS Eklentisi kullanılmıştır. Bulgular – Analiz sonucunda çevresel duyarlılık tutumunun, bilgi/duygu faktörünün, özenli davranışın ve geri dönüşümün yeşil örgütsel davranış ve teknolojik duyarlılık üzerine etkisinde deneyime açıklık, yumuşaklık, duygusal denge, sorumluluk ve dışadönüklük gibi kişilik özelliklerinin kısmi aracılık etkisi olduğu tespit edilmiştir. Tartışma – Bu çalışmada, çevresel duyarlılığın çalışanların yeşil örgütsel davranışlarına etkisinde kişilik özelliklerinin aracı rolü belirlenmeye çalışılmış ve çevresel duyarlılık tutumunun, bilgi/duygu faktörünün, özenli davranışın ve geri dönüşümün yeşil örgütsel davranış ve teknolojik duyarlılık üzerine etkisinde tecrübeye açıklık, yumuşaklık, duygusal denge, sorumlulukla dışadönüklük gibi kişilik özelliklerinin kısmi aracılık etkisi olduğu tespit edilerek analiz sonuçları yorumlanmıştır. Araştırmanın konusunu oluşturan değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Çalışmada çevresel sorunların gittikçe arttığı günümüzde konunun önemi ve gelecekteki durumu ile ilgili olarak yorum ve önerilere yer verilmekte ve ilerideki literatür çalışmalarına öncülük edeceği ve sektörel alana da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Keywords: Environmental consciousness Green organizational behavior Personality traits Received 18 January 2021 Revised 30 May 2022 Accepted 5 June 2022 Article Classification: Research Article	Purpose – The purpose of this research is to determine the mediating role of personality traits in the effect of environmental sensitivity on the organizational green behavior of employees. Design/methodology/approach – While the academicians working in state and foundation universities providing education services in Istanbul constitute the universe of the research, those who participate voluntarily constitute the sample of the study. Within the scope of the research, a questionnaire consisting of Personal Information Form, Environmental Sensitivity Scale, Green Organizational Behavior Scale and Ten-item Personality Scale was applied to 577 participants between October 15 and December 20, 2021. SPSS PROCESS Plugin was used for Mediator Variable Analysis in the research. Results – As a result of the analysis, personality traits such as openness to experience, softness, emotional balance, and extroversion with responsibility have a partial mediation effect on the effect of environmental sensitivity attitude, knowledge/emotion factor, attentive behavior and recycling on green organizational behavior and technological sensitivity. Discussion – In this study, it was tried to determine the mediating role of personality traits in the effect of environmental awareness on green organizational behavior of employees and openness to experience, softness, emotional balance, responsibility extroversion in the effect of environmental sensitivity attitude, knowledge/emotion factor, attentive behavior and recycling on green organizational behavior and technological sensitivity. Analysis results were interpreted by determining that personality traits such as personality traits have a partial mediation effect. There is no research on the relationship between the variables constituting the subject of the research. The study includes comments and suggestions regarding the importance of the issue and its future situation in today's world, where environmental problems are increasing, and it is thought that it will lead the literature studies in the future and contribute to the sectoral field.

Önerilen Atf/Suggested Citation

İrge, N. T. (2022). Çevresel Duyarlılığın Çalışanların Yeşil Örgütsel Davranışlarına Etkisinde Kişilik Özelliklerinin aracı Rolü, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14 (2), 1293-1315.

1. Giriş

Çevre konuları günümüz dünyasında güncel pek çok sorunla birlikte anılmaktadır. Ekosistem sorunları olarak adlandırılan bu sorunlar küresel ısınma, ormansızlaşma, türlerin yok olması, su kaynaklarının kirlenmesi, erozyon vb. gibi konular olarak gündemi oluşturmaktadır. Bu konular iklim değişikliği hakkındaki yeni akımlar çerçevesinde ele alınmakta, kapsamlı bir bakış açısıyla çevre sorunlarının neden kaynaklandığı irdelenmeye ve çevresel duyarlılık sürdürülmeye çalışılmaktadır.

Öte yandan, iş dünyasının doğa üzerindeki olumsuz etkileri 70'li yıllardan bu yana bilinmekte ancak hükümetler ve organizasyonlar gereken düzeyde iyileştirmeleri hayata bir türlü geçirememektedir. Sürdürülebilir bir dünyaya giden dönüşüm süreci günümüz dünyasında üretici güç olarak görülen iş alemi olmaksızın tamamlanamamaktadır. Belirli bir firmanın personeli firmaların etrafa verdiği zararlara neden olmaktadır ve söz konusu zararlardan direkt olarak etkilenebilmektedir. Bu manada, firmalarda personelin doğayı korumaya dönük tavırlarıyla davranışlarının olması, firmaların dönüşümüyle sürdürülebilir olması bakımından kritik önem taşımaktadır. Bu tutum ve davranışlar organizasyonların çevre yararına başlattıkları girişimleri, işletmenin çevresel sürdürülebilirlik için yaptıklarıyla çevreye olan etkilerini yani işletmenin ekolojik ayak izlerini içermektedir.

İnsan yaratıldığı zamandan başlayarak yaşayabilmek üzere farklı temel ihtiyaçlarını yaşamını sürdürdüğü doğal çevreden gidermiştir. Zamanla gereksinimler çeşitlenip artmıştır, "beslenme, barınma, güvenlik vb." ihtiyaçların yanı sıra bilimsel ve teknolojik gelişmeler eklenmiştir ve çevre ciddi bir süratle tahrip edilmiştir (Yeşil, 2016). Doğa, canlı ve cansız varlıkların birlikte ve etkileşimle yer aldığı ortam şeklinde tanımlanabilmektedir. Söz konusu etkileşimde en ciddi rolü insanlar oynar. Kendi erekleri için kullanma arzusuyla doğayı değiştirme kabiliyetine sahip olan insanlar, asırlar boyu söz konusu arzularını canlı ve cansız varlıkları hatta kendisini de düşünmeksizin gerçekleştirmeye gayret etmiştir. Daha sonra sanayileşmeyle teknolojideki gelişmeler çevre ve tabii kaynaklar üstündeki insani baskıyı artırmıştır. Günümüzde, gelişmiş olan teknoloji, sanayileşmeyle süratli nüfus artışına koşut bir ivmeyle artan, ana kaynağı insan olan çevresel sorunlar, önemli seviyelere varmıştır. Doğal kaynakların çok fazla kullanılmasının sonucunda tükenmesi, kirliliğin artması, yeşil sahaların azalması, çölleşme, verimli tarım topraklarının ortadan kalkması, erozyon, global ısınma, ozon tabakasının incilmesi, sera tesiri, florayla faunanın azalması çağımızda karşı karşıya kalınan ve öne çıkan çevresel sorunlardır (Yücel ve Morgil, 1998). Çevresel sorunlar, ele alma biçimiyle çerçevesinden dolayı bireysel boyuttan, global boyuta uzanmış olan ve bütün dünyayla ilgili olan öne çıkan bir global olgudur. Global çaptaki kirlenme terimine, tüm bireyler kendi bakışıyla çözümler sunabilmeli, kendi doğrularıyla sorunların çözümlenmesine katkıda bulunabilmeli ve bu manada üzerlerine düşen görevleri yapmalıdır. Eskilerin "herkes kendi kapısının önünü temizlerse, kirli yer kalmaz" cümlesi söz konusu olguyu net bir biçimde anlatmaktadır.

Çevresel duyarlılıkta bireysel yönden üzerimize düşen görevler olduğu kadar, çalışanlar ve örgütsel olarak da dikkat edilmesi gereken kurallar ve davranışlar vardır. İşte bu noktada çevresel duyarlılığın çalışanların yeşil örgütsel davranışa etkisinde kişiliğin ne gibi bir aracı rolü olduğu araştırılmaya çalışılmaktadır. Araştırma eğitim hizmeti veren devlet ve vakıf üniversitelerinde görev yapan akademisyenlere yapılmaktadır. Bu üniversitelerde çalışanların çevresel duyarlılıkları, yeşil örgütsel davranışları kişilik yönünden incelenmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

Çevresel Duyarlılık

Çevre; insanlarla öteki organizmaların hayatlarında birbirleriyle ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı etkileşimde oldukları fiziksel, biyolojik, toplumsal, iktisadi ve kültürel alan şeklinde tanımlanmaktadır (Ertekin, 2011). Fiziki, kimyevi, biyolojik, kültürel, toplumsal, iktisadi kaynaklarla kıymetlerin teşkil ettiği karmaşık bir sistem (Toros vd., 1997) olan çevrenin ciddi bir mana ifade etmesi, çağımızda çevrecilikle ekoloji fikrinin gelişimini sağlamıştır. Bilhassa 1980'li senelerden sonra çevre, birey merkezlilikten çıkıp tabiat merkezliliğe kaymıştır. Bu da çevreyle çevresel bilincin yeni bir yapı arz etmesini sağlamıştır.

Çevresel sorunların toplumca algılanma şekline çevresel duyarlılık adı verilir (Aydın ve Kaya, 2011). Ayrıca; çevresel duyarlılık, toplumu teşkil eden ferlerin çevreyle ilgili olarak üstüne düşen görevlerin şuurunda olma ve yerine getirme yeteneği şeklinde de açıklanabilir. Çevre bilincine ilişkin gerek yerli gerekse de yabancı

literatürde birçok farklı ve birbirine benzer tanımlamalar yapılmıştır. Çevre bilinci, bireylerin doğal çevreye yönelik tutumları ve değerlendirmeleri ile ilgili psikolojik etkenleri ifade etmektedir (Zelezny ve Schultz, 2000). Yücel ve diğerleri tarafından 2008 yılında yapılan çalışmada çevre bilinci, “doğal çevreye zarar verilmemesi ve gelecek kuşaklara temiz bir çevre bırakmak adına bireylerde çevre bilincinin gelişmesi” şeklinde açıklanmıştır. (Onurlubaş, 2019). Çevre sorunlarına duyarlılığın eş anlamlısı çevresel bilinç şeklinde ifade edilmektedir (Erten, 2004). Bir başka çalışmada ise çevre bilinçli bireylerin çevresel kaygıları olduğunu, çevresel kaygı düzeyleri yüksek olan bireylerin satın alma konusunda daha çevreci ürünleri tercih ettiklerini gösteren ifadeler yer verilmiştir (Rahman, 2013). Çevreyle ilgili tavırları, inançlarla davranışları, bireysel değerlerle beraber inceleyen çalışmalar alan yazında uzun yıllardır yer almakta, elde edilen bulgular doğrultusunda çevresel tutum ve çevresel davranışların insanların değerleri ile ilişkili olduğu ileri sürülmektedir (Schultz ve Zelezny, 1999; Stern, 2000).

Yüksek düzeyde çevre bilincine sahip bireyler, çevresel bozulma ve çevre ile ilgili diğer sorunlardan daha fazla endişe duymakta ve çevresel sorunlara duyarlı olma eğilimleri önemli ölçüde artmaktadır (Dunlap ve Jones, 2002). İlgili literatür incelendiğinde çevre bilincine sahip bireylerin daha fazla çevre dostu davranışlar sergilediği ortaya konmuştur (Cheema vd., 2020). Çevresel bilince sahip olan bireyler, geri dönüşümden faydalanma, elektrik ve su tasarrufu sağlama, çevreyi kirli atıklarla bozacak olumsuz davranışlardan sakınma gibi çevreye yönelik hareket etmektedir. Bireyler çevreyle ilgili yeterli bilgiye sahip olduklarında bilinçli hareket edebilmektedir (Onurlubaş, 2019). Yaşar ve Saydan’ın 2019 yılında yapmış oldukları çalışmada, elde ettikleri bulgulara bakıldığında kadınların erkeklere oranla çevresel bilinç düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Kurt Konakoğlu (2020) yapmış olduğu çalışmada çevresel sorunların ana kaynağını “insanların çevre konusunda eğitimsizliği, çevreye yönelik duyarsız davranışları ve çevre bilinci eksikliği” gibi hususların oluşturduğu ifade edilmiştir. Türkiye’de Anayasa’nın 56. maddesinde belirtildiği üzere her bireyin sağlıklı ve dengeli bir ortamda yaşamını sürdürme hakkının olduğu, doğayı güzelleştiren faaliyetlerde bulunma, çevresel sağlığı korumayla çevrenin kirlenmesini engellemenin hem devletin hem de bireylerin görevi olduğuna yönelik çevreye yönelik düzenlemeler yasallaşmıştır. 2872 sayılı Çevre Kanunu ile toplumu oluşturan herkesin çevreyi korumaya yönelik bilinçli hareket edilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir (Kurt Konakoğlu, 2020).

Arcury ile Christianson (1993) da çevreyle ilgili tavırları incelemenin zorluğundan bahsetmektedir. Çünkü ferdin sosyal ve iktisadi seviyesi, aile yapısı, yaşları, yaşamlarını sürdürdüğü çevreyle hayat tecrübesi vb. pek çok etken çevreye karşı teşkil edilen tavır etkileyebilir. Araştırmacılar insanların doğaya bağımlılığının çevreye dostu davranışlara nasıl karşılık gelmesi gerektiğini ve insan-çevre ilişkisini anlamak için yeni bir yaklaşım olarak çevre bağımlılığını (Jody vd., 2008) incelemişlerdir. Her türlü ilişkinin önemli bir yönü, tamamen farklı bir yapı olan ortağa bağımlıdır (Rusbult, 1980); doğal çevre, bireylerin daha fazla veya daha az bağımlılık yaşadıkları bir ilişki ortağı olarak görülebilir. İnsanlar ve doğal çevre karşılıklı olarak birbirlerine bağımlı bir ilişkiye sahiptir.

Yeşil Örgütsel Davranış

“Yeşil örgütsel davranış” terimi, alan yazında değişik isimler ile ifade edilmiştir. Örneğin, “yeşil örgütsel davranış” terimi yerine kurum içi çevreci davranışlar (Koçak ve Baş, 2022; Tanık Önal, Kılınç ve Saraçoğlu, 2020), çevreye dost personel davranışları (Değirmenci ve AYTEKİN, 2021; Önal, 2018; Saifulina ve Carballo-Penela, 2017), çevreci işyeri davranışları (Uğur ve Öner, 2019) vb. değişik terimler tercih edilmektedir. 1960 ile 1970’li senelerden başlayarak doğal çevreye ilişkin hususlara duyulan ilgi artmış ve çevreyle ilgili hususlar firma yöneticileriyle siyasetçiler bakımından önemli hale gelmiştir. İçinde bulunduğumuz dönemde doğal kaynakların hızlı bir biçimde tüketilmesiyle çevresel sorunlardan dolayı ekonomi dünyasında faaliyetler yapan kurumlar yalnızca karlılıkla rekabet bağlamında değil, doğal çevreye karşı tavırlarında da başarılı olmak mecburiyetinde kalmıştır (Straughan ve James, 1999).

Kamusal otorite, tüketiciler ve baskı grubu kurumlar, örgütleri üretmiş oldukları ürünlerin kalitesiyle fiyatları dışında doğayı ne denli koruduğu ya da ne denli zarar verdiği hususunda da değerlendirmektedir. Bu da kurumları doğal çevre karşısında hassas olmaya, bu kaynakları kullanırken daha dikkatli hareket etmeye ve bilinçli olmaya teşvik etmektedir. 1990’lı yıllarda ortaya çıkan ve tüm alanlarda olduğu gibi yönetim alanında da popülerliği artarak devam eden bir terim olan “yeşil örgütsel davranış” kurumsal çatı altında çevreyle ilgili

devam ettirilebilirliği önemseyen ve bu duruma katkıda bulunan, çevreye dönük zararları en aza indirgeyen davranışlarla fiiller olarak belirtilmektedir (Ones ve Dilchert, 2012). Molina ve diğerleri (2009) kurumlardaki yeşil örgütsel davranışları “yeşil yönetim” şeklinde izah edilmiştir ve yeşil yönetimi; proseslerin geliştirilmesi konusunda ve malların üretiminde doğanın da dikkate alınıp oluşabilecek zararların ortadan kaldırılması ya da minimuma indirgenmesi için, yapıyla idari uygulamaların bu çerçevede dizayn edilmesi şeklinde belirtmişlerdir. Ciocirlan’a göre (2017) çevreye duyarlı işyeri davranışları, kurum içerisinde tabii çevrenin muhafaza edilmesi veya iyileştirmesine dönük değerler yaratan, kurumsal seviyede çalışanlarca gerçekleştirilen davranışlardır (Sönmez, 2020). Bir başka tanım da doğal çevrenin devam edebilirliğine katkı veren, enerjinin tüketimini azaltan ve kaynak kullanımında israftan uzak duran bireysel davranışlar şeklinde belirtilmektedir (Mesmer-Magnus vd., 2012).

“Yeşil örgütsel davranış” ya da “yeşil yönetim” teriminin belirtilmesine kaynak olan konu devam ettirilebilir çevre düşüncesidir. Örgütlerle ilgili olarak devam ettirilebilir çevreden kastedilen, örgütlerin hem devam ettirilebilir çevrede tercih ettiği teknolojiyle yaptıkları çalışmaların sonucunda kaynakların tasarruf içeren ve verimli kullanımı hem de meydana gelen atıkların doğaya verdiği zararların yok edilmesi ya da minimuma indirilmesi hedeflenerek, bu şekilde doğal çevrenin dengesinin bozulmadan ileriye taşınmasıdır (Simula, 2009). Ulusal literatürdeki tek tanım Erbaşı ile Özalp (2016) yeşil örgütsel davranış, personelin kurum içerisinde ortaya koyduğu çevreye dost davranışların tamamı şeklinde belirtmekte ve çevre duyarlılığı, çevresel katılım, ekonomik duyarlılık, teknolojik duyarlılık, yeşil satın alma şeklinde beş boyutu olduğunu belirtmektedir. Yeşil Örgütsel Davranışın önemi her geçen gün artmaktadır. Doğal çevrede meydana gelen tahribatlar ve tükenme insanlarda bazı kaygılara ve korkulara yol açmıştır. Söz konusu kaygı ve korkular tüketicilere de yansımaktadır. Malları satın alan insanlar doğal çevreye dikkat eden ve minimum zarar veren ürünleri seçmektedir. Kimi devletlerde tüketiciler ürünün ya da ambalajın üzerinde çevreyi koruduğuyla ilgili işaretler olmayan malları seçmeyerek kurumları yeşil örgütsel davranışlara yönlendirebilmektedir (Gökbunar, 1995).

Çalışanların işyerindeki çevreci davranışlarına ilişkin çok az sayıda araştırma yapılmıştır. Çevreci davranışların neler olduğu ve neleri içerdiği de, araştırma konusuna göre değişmekle birlikte “çevre yararına davranış”, “çevre dostu davranış” ve “yeşil davranış” İngilizce yazında en çok karşılaşılan örnekler olmaktadır. Doğal çevreyi, sosyal ve ekonomik çevre ile birlikte içine alan sürdürülebilirlik yaklaşımıyla uyumlu olarak “sürdürülebilir davranış” terimi de tercih edilebilmektedir (Kuşat, 2013; Davis ve Challenger, 2013). Endüstriyle kurum psikolojisi sahasında, personelin “yeşil” davranışlarını belirleyerek, tasnif etmek üzere gerçekleştirilen en geniş çalışma şeklinde görülebilecek yazıda Ones ile Dilchert (2012) “yeşil davranış” teriminin tanımını; personelin çevresel sürdürülebilirliğe yönelik katkıda buldukları veya yapmaktan vazgeçtikleri, ölçülebilen eylemlerle davranışlar olarak yapmıştır. Ancak çalışanların işyerlerindeki davranışları durumu olduğu gibi yansıtmayabilir, örneğin bazı çalışanlar işyerlerinde evlerindeki daha az sayıda şeyi geri dönüşüme gönderebilir (McDonald, 2011). Bu nedenle personelin çevreyle ilgili ilgileri ferdi sahadan, örgütsel sahaya çekildiği zaman, işyerindeki yeşil davranışlarının fazlalaşacağı düşünülmektedir (Paille vd., 2014).

Personelin “yeşil olmayan” davranışları üretkenliğe karşıt davranışlar içerisindedir. Yöneticilerle belli bir idare sorumluluğuna sahip olmayanların çevreyle ilgili tavır ve eylemlerinde farklılıkların bulunduğu çeşitli çalışmalarda tespit edilmiştir. Yönetim kademesinde bulunanların, üst düzeydekilerle ilgili olarak daha belirgin biçimde, idare ekibinde bulunmayanlara oranla çevre-dostu faaliyetlerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde, yönetim kurulu üyeleri ve tepe yöneticiler sürdürülebilirlik konusunu yönetim kademesindeki kişilerden daha fazla önemsemektedir (Ones ve Dilchert, 2012).

Kişilik Kavramı, Kişiliği Etkileyen Faktörler ve Kişiliğin Örgütler Açısından Önemi

Kişilik konusu, örgütsel davranışla insan kaynakları yönetimi bakımından birçok boyutta incelenen ciddi bir husustur (Aytaç, 2001). İnsan kaynakları yönetimiyle ilgili olarak iş gören adaylarının işin özelliklerine uygun oluşunun denenmesi, işin adayların becerileriyle beklentilerini karşılama durumunun tespit edilmesi bakımından şahsiyet konusu öne çıkan bir işleve sahiptir. Diğer taraftan personelin şahsiyet özellikleriyle iş doyumunu, liderlik, çatışma yönetim türleri vb. kurumsal değişkenler arasında manidar bir ilişkinin bulunduğu gerçekleştirilen bilimsel araştırmalarla da desteklenmektedir (Lee ve Wu, 2011; Robbins ve Judge, 2012). Gündelik kullanımında kimileri kişiliği toplumsal başarıyla ilişkilendirirken, kimileri de “popüler bir kişiliği”

olmak veya “çok kişilikli olmak” biçiminde görmektedir. Kimileriye kişilik kavramını açıklarken fertlerin belirli bazı baskın niteliklerden (mesela kibarlık, mutlu, sessizlik) faydalanmaktadır ama ruh bilimciler duruma daha değişik açılardan bakıp, bu vasıfların kişiliği tanımlama konusunda küçük bir role sahip olduğunu savunmaktadır (Luthans, 2010) ve kişiliği ferdin bütün ruhsal yapısının büyümesiyle gelişmesini anlatan bir terim şeklinde görmektedir (Robbins ve Judge, 2012). Akademisyenlerse değişik kuramsal temellerle kişilik terimini incelemektedir (Luthans, 2010). Ayrıca alan yazına bakıldığında yaygın şekilde kullanılan “kişilik” tanımlarından söz etmek olasıdır. Bu çerçevede kişilik; “bireyi diğerlerinden ayıran nispeten kalıcı özellikler ve eğilimlerdir” (Vecchio, 1988) ya da “bireyler tarafından sergilenen özgün ve nispeten sabit davranış, düşünce ve duygu kalıbıdır” (Greenberg, 1999).

Kişilikle ilgili özelliklerin tutarlılığa sahip olması, bunların değişmeyeceği manasına gelmez. Kişinin zihni ve fiziki gelişiminde etkileşimde ve iletişimde bulunduğu bireylerle gruplar, onun şahsiyetini etkileme konusunda değişik tesirlerde bulunabilmektedir. Bu da şahsiyetin zaman içinde değişebildiğini gösterir (Robbins ve Judge, 2012). Mesela kişinin dahil olduğu kültür ve eğitim çalışmaları zaman içinde onun davranışlarıyla alışkanlıklarını değiştirebilmektedir. Özetle şahsiyetin genetik ve pek çok farklı çevresel etkenin tesiriyle olgunlaşarak gelişmesi (Parikh ve Gupta, 2010) şahsiyetin değişebileceğini ortaya koymaktadır. Kişiliğin oluşumuyla değişmesini etkileyen etkenler hususunda araştırmacıların kabul ettikleri kimi müşterek hususların başında ferdin biyolojik-fizyolojik yapısı, içerisinde yer aldığı toplumsal yapıyla toplumsal sınıf özelliği, (Soysal, 2008), yaşamını sürdürdüğü topraklar, (Allık ve McCrae, 2004, Eroğlu, 2010), kültürle genetik (Robbins ve Judge, 2012, Luthans, 2010, Hellriegel vd., 1992, Erdoğan, 1994), grup üyeliğiyle aile (İlbar, 1987) vb. unsurlar vardır.

XXI. asırda teknolojideki ilerlemelerin hızlanmasıyla beraber kurumlardaki personelin veya adayların şahsiyet özelliklerinin ele alınması, neticeleri bakımından kurumsal proseslerin işlenmesini daha aktif duruma getirebilir (Aytaç, 2001). İşe alım sürecinde iş gören adaylarının şahsiyet özelliklerini değerlendirme vasıtası olarak tercih edilen testler, kurumsal başarıları arttırmak için kullanılabilen bir araçtır (Price, 2011; Tett ve Christiansen, 2007). Personel adaylarının şahsiyet özelliklerinin incelenmesi muhtemel dezavantajlı durumları yok edebilmektedir. Kurumlarda şahsiyet değerlendirme, yalnızca işe alım aşamasıyla insanların davranışlarını daha iyi anlama konularında değil; bunların dışında, “kariyer yönetimi” (Totan vd., 2010), “liderlik, müşteri ilişkileri yönetimi ve takım çalışması vb.” pek çok kurumsal etkinlik açısından da önemlidir (Parikh ve Gupta, 2010). Benzer biçimde şahsiyetin, kurumsal başarı noktasında önemli bir rolü bulunan “iş performansı” (Morgeson vd., 2007), “yaratıcılık” (Rothmann ve Coetzer, 2003), “eğitimin başarısı, kariyer gelişimi ve liderlik etkinliği vb.” öne çıkan kurumsal çıktılar ile bağlantılı olduğuyla ilgili bulgular elde edilmiştir (Lee ve Wu, 2011). Kurum içerisinde oluşan gerginlikler, çatışmaların azaltılması noktasında, personelin kişilik özelliklerinin kurum içerisindeki bireylerle uyuşup uyuşmaması öne çıkan bir konudur. Çünkü kişilik iş çevresinden etkilenmekte ve iş çevresini de etkileyebilmektedir. Örneğin uyumsuz bir kişiliğe sahip bir insan, kurumsal ortamı negatif etkileyebilmektedir (Soysal, 2008). Bunun için şahsiyetin insanlar arasındaki ilişkilerdeki işlevi de önemsenmelidir.

Özetle pek çok bireysel ve kurumsal süreç ile ilgili olduğu belirlenen kişilik kurumsal ve bireysel performansla ilgili önemli bir husustur. Bu açıdan kişilik, yalnızca işe alım sürecinde değil, kurumu ilgilendiren öteki sahalarda da üzerinde durulması ve bilimsel çalışmaların gerçekleştirilmesi gereken bir alanıdır. Bu amaçla çalışmada çalışanların kişilik özellikleriyle yeşil örgütsel davranışlar sergilemesi arasındaki ilişki ele alınmıştır.

3. Araştırmanın Yöntemi

Amaç

Çevrenin korunması için yapılan etkin planlama çalışmaları halkın çevreye duyarlı olmasıyla başarılı olabilmektedir. Çevre bilincinin geliştirilmesi insanların daha sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşamalarını sağlayacak ve bu da ancak gerekli ve yeterli özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi ile mümkün olacaktır (Özmen vd., 2005). Bir işletmenin çevreye duyarlı davranışlar sergileme politikasına sahip olması ve buna yönelik bir yönetim felsefesi geliştirmesi, tek başına örgütlerin çevreye duyarlılığı açısından yeterli değildir. Diğer bir deyişle, yeşil yönetim ve yeşil yönetim uygulamaları tek başına çevre bilinci için yeterli değildir. Bunun yanı sıra örgütteki çalışanların da çevreci davranışlara katılması ve bu konuda davranışlar sergilemesi gerekmektedir. Çevreci tutum ve davranışları işletmelerinde ve yönetimlerinde uygulayacak olan işletmelerin

çalışanları olduğu gerçeği, yeşil kavramının çalışanlar bağlamında incelenmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu noktadan hareketle yeşil örgütsel davranış kavramı, çalışan davranışlarının işletme ve çevre arasındaki ilişkiyi öngördüğü varsayımıyla ortaya çıkmıştır (Erbaşı, 2019: 6-7). Kişilik özellikleri, bireyi diğer bireylerden ayırır ve bireyin gelecekteki davranışlarına yönelik tahminlerin temelini oluşturur (McCrae ve Costa, 2003). Bu çalışmada çevresel duyarlılığın çalışanların örgütsel yeşil davranışa etkisinde kişilik özelliklerinin aracı rolünün belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni İstanbul'da eğitim hizmeti veren devlet ve vakıf üniversitelerinde görev yapan akademisyenlerdir. İçlerinden gönüllü olarak katılan kişiler bu çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) akademisyen sayısı (2020) istatistiklerine göre; İstanbul'da vakıf ve devlet üniversitelerindeki toplam (araştırma görevlisi, öğretim görevlisi, doktor öğretim üyesi, doçent ve profesör) 36.896 kişiden oluşmaktadır. Belirli ana kütleden çekilecek örnek sayısı Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004) tarafından geliştirilen tabloda 0.05 örnekleme hatası için $p=0.50$ ve $q=0.50$ için 381 kişi olarak belirlenmiştir. Örnekleme yöntemi olarak "basit tesadüfi örnekleme" uygulanacaktır. Pandemi nedeniyle anketler internet ortamında Google Forms üzerinden yapılmıştır. Anketlerin yapılabilmesi için İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Kurulundan Anket Etik izni 07.10.2021 de alınmıştır. Anketler, 15.10.2021 ve 20.12.2021 tarihleri arasında mail yolu ile yapılmıştır. Eksik veya yanlış doldurulduğu için geçersiz sayılan 12 anket analiz sürecine dahil edilmeyerek uygulamada toplam 577 anketten yararlanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, çevre organizasyonuna üyelik, Türkiye'nin çevre sorunu, çevrenin korunması için yapılan katkı gibi demografik özelliklere ilişkin bilgiler kişisel bilgi formu aracılığı ile elde edilmektedir.

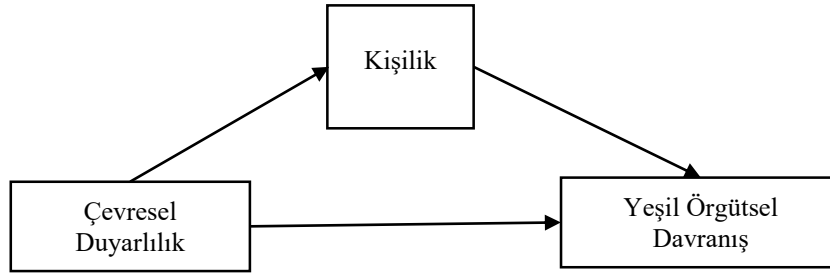
Çevresel Duyarlılık Ölçeği, Yeşil ve Turan (2020) tarafından geliştirilmiştir. 20 maddeden oluşan ölçeğin 8 maddesi Bilgi/Duygu Faktörü, 3 maddesi Duyarlı Davranış, üç maddesi Özenli Davranış, iki maddesi Enerji/Ürün Tasarrufu, dört maddesi Geri Dönüşüm Faktöründen oluşmaktadır. Ölçek Likert tipi 5'li dereceden oluşmaktadır. Ölçeğin ilk sekiz maddesi 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum şeklinde derecelendirilirken kalan 12 maddesi 1: Asla, 5: Her zaman şeklinde derecelendirilmektedir. Ölçeğin genel güvenilirliği, 0,845'dir. Cronbach's Alpha 0,700'den büyük olması sebebiyle ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğu kabul edilebilir (Büyüköztürk, 2003; Durmuş vd., 2016). Dolayısıyla ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yeşil Örgütsel Davranış Ölçeği, Erbaşı (2019) tarafından geliştirilmiştir. 27 maddeden oluşan ölçek sekiz maddesi Çevresel Duyarlılık, yedi maddesi Çevresel Katılım, beş maddesi Ekonomik Duyarlılık, dört maddesi Yeşil Satın Alma, üç maddesi Teknolojik Duyarlılık faktörlerinden oluşmaktadır. Ölçek Likert tipi 5 derecelidir (1: Hiçbir Zaman, 5: Her Zaman). Ölçeğin genel güvenilirliği 0,818 olduğu için iç tutarlılığı yüksektir.

On Maddeli Kişilik Ölçeği, Gosling, Rentfrow ve Swann (2003) tarafından geliştirilen ölçek, deneyime açıklık, sorumluluk, dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve duygusal dengelilik olmak üzere beş önemli kişilik özelliğini ölçmektedir. Beş derecelmeli Likert tipi olan bu ölçekte, her bir alt boyutta iki madde yer almaktadır (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum). Ölçek Atak'ın (2013) makalesinden alınmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı Deneyime Açıklık alt ölçeği için 0,83, Yumuşak Başlılık alt ölçeği için 0,81, Duygusal Dengelilik alt ölçeği için 0,83, Sorumluluk alt ölçeği için 0,84 ve son olarak Dışa Dönüklük alt ölçeği için 0,86 olarak bulunmuştur. Ölçeklerin iç tutarlılığı kabul edilebilir sınırlar içindedir.

Araştırmanın Modeli, Hipotezler ve Verilerin Analizi

Araştırmada aracı regresyon modeli kullanılmaktadır. Aracı regresyon modeli yapısal eşitlik modellerinden biridir. Çevresel duyarlılığın örgütsel yeşil davranışa etkisinde kişilik özelliklerinin aracı rolü tespit edilmektedir.

Şekil 1. Araştırmanın Aracı Regresyon Modeli

H1: Çevresel duyarlılık yeşil örgütsel davranışı etkiler

H2: Çevresel duyarlılık kişilik özelliklerini etkiler

H3: Kişilik özellikleri yeşil örgütsel davranışı etkiler

H4: Çevresel duyarlılığın yeşil örgütsel davranışa etkisinde kişilik özelliklerinin aracı rolü vardır.

Araştırmada ölçeklerin geçerliliğini belirlemek için Yapısal Eşitlik Modellemelerinden Doğrulamalı Faktör Analizi SPSS AMOS programı kullanılarak yapılırken, araştırmanın hipotezlerini test etmek için SPSS PROCESS eklentisi ile Aracı Regresyon Analizi yapılmaktadır.

Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) modelindeki tüm gizli değişkenler, bazı gözlemlenenler değişken tarafından ölçülür. Bundan dolayı DFA yaklaşımlarında, bir değişkenin ötekine etkide bulunması değil, değişkenler arasındaki ilişkiler öne çıkmaktadır ve gizli değişkenler arasında bulunan ok çift taraflıdır (Meydan ve Şeşen, 2011: 14).

YEM'ile ilgili olarak tercih edilen paket programlar içinde pek çok değişik uyum indeksi bulunmaktadır. Bunlar: "Ki-Kare Uyum Testi (χ^2/df), ki-kare testi" kurulan model ile gözlemlenen elde edilen değişkenlerle ilgili kovaryans yapısında beliren modeldeki münasebeti test eder. Ki-kare istatistiği, örneklemin hacmine karşı duyarlıdır. Örneklem hacmi büyüdüğü zaman ($N>200$), anlamlı iken, daha küçük örneklem söz konusu olduğu zaman anlamlı bir durum yoktur (Bayram, 2013: 70). Bu sayede ki-kare kullanılır iken serbestlik seviyesine bölünmesiyle ortaya çıkan değere bakılmalıdır. Söz konusu değer, 3'ten az olması yaklaşımın uyumlu olduğunu ortaya koymaktadır (Hoe, 2008: 78). Değer 4'le 5 arasındaysa yaklaşım için kabul edilebilir uyum vardır. "İyi Uyum İndeksi (GFI)" model ile izah edilebilen varyansla kovaryansın miktarını ortaya koyan, 0 ve 1 arasındaki değişen değeridir. Söz konusu değer, 0,90'dan fazla olması yaklaşımın iyi uyumluluk, 0,89-0,85 arasında olması da kabul edilebilir uyumluluk arz ettiğini ortaya koymaktadır (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003: 52). GFI değeri örneklem hacminden etkilenir. Örneklemdeki hacim arttıkça GFI değeri de artmaktadır (Bayram, 2013: 74). "Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (AGFI)" değeri örneklemin genişliği dikkate alınarak düzeltilen GFI değeridir. 0,90 ile üstü değerler yaklaşımın iyi uyumluluk, 0,85 ile üstü değerler kabul edilebilir uyumluluk arz ettiğini gösterir (Gürbüz ve Şahin, 2016: 337). "Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)" değeri 0 ve 1 arasında değer alır. İndeks değeri 1'den çoksa 1 şeklinde, 0'dan küçük ise 0 şeklinde kabul edilir (Bayram, 2013: 76). Söz konusu değer, 0,95'den fazla olması yaklaşımın iyi uyumluluk, 0,90'dan fazla olması ise kabul edilebilir uyumluluk arz ettiğini ortaya koymaktadır (Hu ve Bentler, 1999: 4). CFI değerinin örneklem sayısına olan duyarlılığı öteki indekslere nazaran daha azdır (Meydan ve Şeşen, 2011: 34). "Normlandırılmış Uyum İndeksi (NFI)" değeri, test edilen yaklaşımın ki-kare değerinin, bağımsız yaklaşımın ki-kare değerine bölünmesi ile elde edilir. İndeksin alacağı 0,90 ile üstü değerler yaklaşımın kabul edilebilir uyumluluk arz ettiğini ortaya koymaktadır (Meydan ve Şeşen, 2011: 33). "TLI (Tucker-Lewis Index) veya NNFI (Non-Normed Fit Index), Normlaştırılmamış uyum indeksi" NFI'nin serbestlik seviyesi dikkate alınarak hesaplanır. Söz konusu değer, 0,90 ile üstü olması yaklaşımın kabul edilebilir uyumluluğa sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Meydan ve Şeşen, 2011: 33). "Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA)" indeks, 0,05'e eşit ya da küçük olması yaklaşımın iyi uyumlu, 0,08'e kadarki değerler ise kabul edilebilir uyumlu olduğunu göstermektedir. RMSEA indeksi de öteki indeksler gibi örneklemden sayıya çok duyarlı olduğu belirtilebilir. Söz konusu indekslerin iyi uyumla kabul edilebilir uyum sınırları değişik kitaplarda değişik biçimler bulunmaktadır.

Tablo 1. DFA Uyum İyiliği Değer Aralıkları

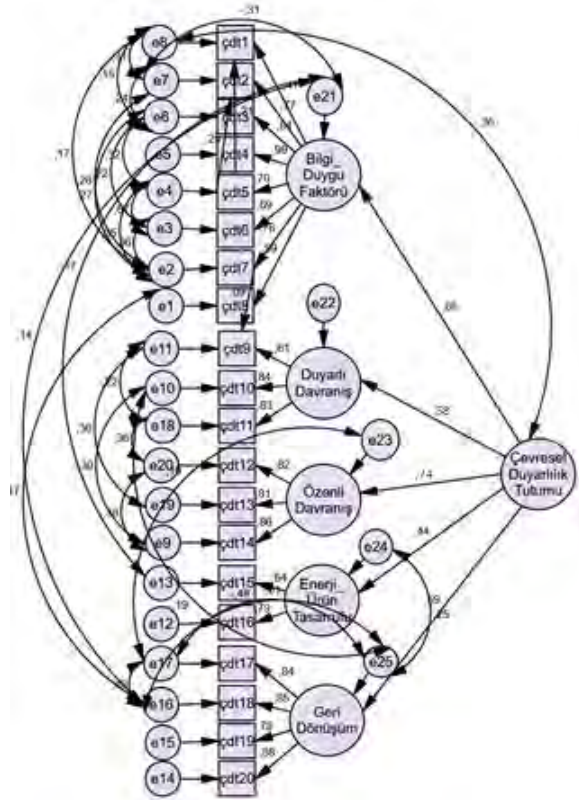
Uyum İndeksleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
CMIN/DF	≤3	≤5
RMSEA	≤0,05	≤0,08
GFI	≥0,900	≥0,850
AGFI	≥0,900	≥0,850
NFI	≥0,950	≥0,900
CFI	≥0,970	≥0,900
TLI	≥0,950	0,900

Kaynak: (Meydan ve Şeşen, 2015: 37; Gürbüz ve Şahin, 2016: 337).

4. Bulgular

Doğrulamalı Faktör Yapısının ve Güvenilirlik Analizinin İncelenmesi

Çevresel duyarlılık ölçeğinin geçerliliğini doğrulamak için DFA kullanılmaktadır. Aşağıda çevresel duyarlılık ölçeğinin ikincil düzey DFA modeli gösterilmektedir. Meydan le Şeşen (2011: 23) ikincil seviye DFA tanımını, gözlemlenen değişkenlerin birden fazla, birbiri ile bağlantısız faktör altında toplanmış olduğu, ardından da söz konusu faktörlerin daha geniş ve kuşatıcı bir faktörün altında bir araya gelmesi şeklinde ifade etmektedir.

Şekil 2. Çevresel Duyarlılık Tutumu Ölçeğinin İkincil Düzey DFA Modeli

Çevresel duyarlılık ölçeğinin ikincil seviye DFA yaklaşımı incelendiği zaman, 5 boyutlu olduğu belirlenmiştir. Söz konusu boyutlar sekiz gözlenen değişkenden oluşmakta, bilgi-duygu faktörü gizil değişkeni, üç gözlemlenen değişkenden oluşan duyarlı davranış gizil değişkeni, üç gözlemlenen değişkenden oluşan özenli davranış gizil değişkeni, iki gözlemlenen değişkenden oluşan enerji-ürün tasarrufu ve dört gözlemlenen değişkenden oluşan geri dönüşüm gizil değişkeni olduğu görülmektedir. Yaklaşımın doğrulanıp doğrulanmayacağı kararını verebilmek üzere analizin neticeleri değerlendirilmelidir. Model uyum değerlerinin istenen seviyede bulunup bulunmadığı anlaşılmalıdır. Tablo 2'de ikincil seviye DFA yaklaşımı uyum değerleri bulunmaktadır.

Tablo 2. Çevresel Duyarlılık Ölçeğinin Ortalama, Standart Sapma, Normallik, CR ve AVE Değerleri

	Ort	SS	Çarpıklık	Basıklık	CR	AVE
1. İnsanların çevreye çöp atmaları beni rahatsız eder.	2,83	1,15	0,312	-0,725	0,927	0,625
2. Kentlerin çarpık yapılması beni rahatsız eder.	2,89	1,16	0,301	-0,725		
3. Yaşam çevrelerinde yer alan bazı istasyonları sağlığı olumsuz etkiler.	2,81	1,18	0,298	-0,764		
4. Elektriklerin lüzensüz olarak kullanılması beni rahatsız eder.	2,87	1,17	0,221	-0,789		
5. Kentlerde açık yeşil alanların az olmasından rahatsızlık duyarım.	2,60	1,20	0,469	-0,657		
6. Yeşil alanlara zarar verici davranışlar beni rahatsız eder.	2,54	1,22	0,545	-0,636		
7. Denizlerin/doğal su kaynaklarının kirletilmesi beni üzer.	2,97	1,19	0,151	-0,850		
8. Yerkürenin giderek ısınması gelecekte facialara sebep olacaktır.	2,88	1,17	0,214	-0,803		
9. Hava kirliliği konusunda insanları bilgilendirmek için çaba gösteririm.	3,40	1,13	-0,199	-0,805	0,808	0,589
10. Yerlere çöp atmamaya dikkat ederim.	2,97	1,03	0,186	-0,620		
11. Ağaç dikme fırsatı olursa değerlendirmek için özen gösteririm.	2,71	1,19	0,195	-0,873	0,869	0,689
12. Su tüketiminde tasarruf yapmaya özen gösteririm.	3,03	1,11	-0,084	-0,763		
13. İnsanları rahatsız edecek düzeyde gürültü çıkarmamaya özen gösteririm.	3,32	1,16	-0,219	-0,890	0,679	0,517
14. Kağıtların her iki yüzünü de kullanmaya özen gösteririm.	3,29	1,22	-0,094	-1,071		
15. Tek kullanımlık kağıt ürünleri (peçete, ıslak mendil, tuvalet kağıdı vs.) konusunda her zaman tasarruflu davranırım.	3,76	1,14	-0,910	0,088	0,904	0,703
16. TV, bilgisayar gibi elektronik cihazları kullandıktan sonra Stand by (uyku modu) konumunda bırakmam, kapatırım.	3,88	1,22	-1,003	-0,006		
17. Çevre duyarlılığı konusunda örnek olmaya çalışırım.	3,83	1,01	-0,891	0,559	0,904	0,703
18. Boş pilleri evsel atıklara karıştırmamaya ve atık pil kutusuna atmaya özen gösteririm.	3,58	1,06	-0,867	0,240		
19. Çöpleri sınıflandırarak yeniden değerlendirilmesine uygun geri dönüşüm kutusuna atmaya özen gösteririm.	3,19	1,14	-0,431	-0,703		
20. Ambalajında geri dönüşümü olan ürünleri kullanmaya özen gösteririm.	3,05	1,13	-0,287	-0,866		

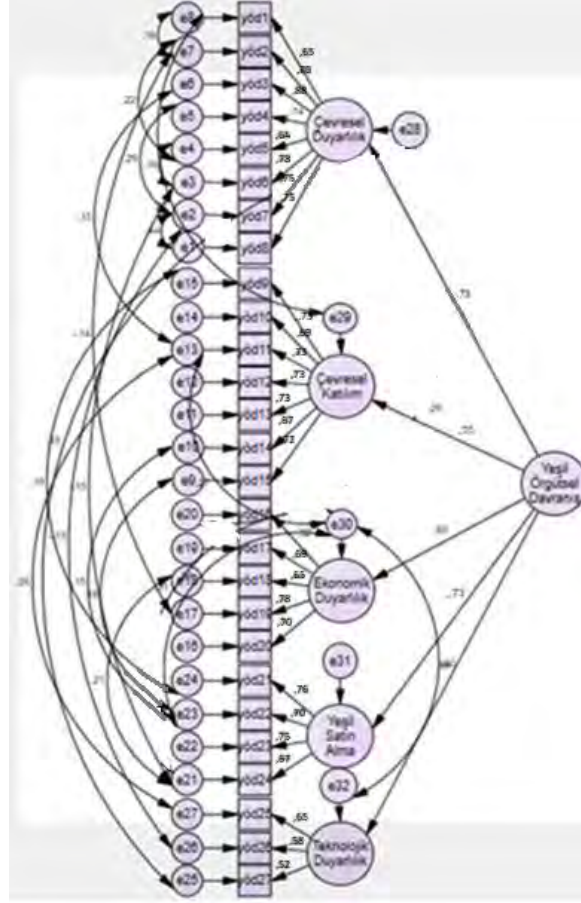
Çevresel duyarlılık ölçeği basıklık ve çarpıklık değerleri incelendiğinde normal dağılıma uygun olduğu ortalama değerlerine bakıldığında tüm ifadeler “katılıyorum” cevabını verdikleri, kritik değer (CR) ve ortalama açıklanan varyans (AVE) değerleri incelendiğinde ise CR değerinin AVE değerlerinden büyük olması ve AVE değerinin de 0,5’ten büyük olması beklenmektedir (Yaşlıoğlu, 2017: 82). Bu yorum tablo sonuçlarının kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Çevresel Duyarlılık Tutumu Ölçeğinin İkincil Düzey DFA Model Uyum Özeti

Uyum İndeksleri	Araştırma Modeli (n=577)	İyi Uyum Değerleri	Kabul Edilebilir Uyum Değerleri
X ² Değeri (CMIN)	300,250	Anlamlı olmaması	-
Serbestlik Derecesi (DF)	135		
p	0,000	≤0,01	-
X ² /df (CMIN/DF)	2,224	≤3	≤4-5
Standartlaştırılmış Uyum İyiliği İndeksi (NFI)	0,970	≥0,950	0,900≤NFI≤0,940
Artırmalı Uyum İndeksi (IFI)	0,984	≥0,950	0,900≤IFI≤0,940
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)	0,984	≥0,970	≥0,950
Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA)	0,046	≤0,05	0,06≤RMSEA≤0,08
Artık Temelli Uyum İndeksi (RMR)	0,065	≤0,05	0,06≤RMR≤0,08

“Çevresel duyarlılık ölçeği” 20 maddeden oluşur. Yukarıda yer alan tabloda modelin ki-kare değeri 300,250, serbestlik derecesi 120 ve anlamlılık seviyesi 0,000 şeklinde bulunmuştur. RMSEA 0,046 değeriyle iyi ve RMR 0,065 değeriyle kabul edilebilir uyuma sahiptir. NFI indeksi 0,970 değeriyle 0,95’in üstünde olduğundan iyi

uyumluluk arz etmektedir. IFI ile CFI indeksi 0,984 değeriyle tespit edilmiş uyum sınırların üstünde iyi uyumluluk gösterir. Ölçekle ilgili oluşturulan ikinci düzey DFA modeli ile tespit edilen neticeler ölçeğin geçerliliğinin bulunduğunu doğrular. Gerçekleştirilen güvenilirlik analizinin sonucundaysa ölçekteki genel güvenilirlik 0,942, bilgi duygu faktörünün güvenilirliği 0,958, duyarlı davranış faktörünün güvenilirliği 0,803, özenli davranış faktörünün güvenilirliği 0,838, enerji ürün tasarrufu faktörünün güvenilirliği 0,677, geri dönüşüm faktörünün güvenilirliği ise 0,772'dir. Bu neticeler ölçeğin güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 3. Yeşil Örgütsel Davranış Ölçeğinin İkincil Düzey DFA Modeli

Yeşil örgütsel davranış ölçeğinin ikincil seviye DFA yaklaşımı incelendiği zaman, 5 boyutlu olduğu belirlenmiştir. Söz konusu boyutların 8 gözlemlenen değişkenden müteşekkil çevresel duyarlılık etkeni gizli değişkeni, 7 gözlemlenmiş olan değişkenden müteşekkil çevresel katılım gizli değişkeni, beş gözlemlenen değişkenden oluşan ekonomik duyarlılık gizli değişkeni, 4 gözlemlenmiş olan değişkenden müteşekkil yeşil satın almayla 3 gözlemlenmiş olan değişkenden müteşekkil teknolojik duyarlılık gizli değişkeni olduğu anlaşılmaktadır. Yaklaşımın doğrulanmasıyla ilgili karara varabilmek üzere analizin neticelerine bakılmalıdır. Yaklaşım uyum değerlerinin istenen seviyeye ulaşip ulaşmadığı anlaşılmalıdır. Tablo 3'de yeşil örgütsel davranış ölçeğinin ikincil seviye DFA yaklaşımı uyum değerleri vardır.

Tablo 4. Yeşil Örgütsel Davranış Ölçeğinin Ortalama, Standart Sapma, Normallik, CR ve AVE Değerleri

	Ort	SS	Çarpıklık	Basıklık	CR	AVE
1. İşyerinde bozuk musluk, sifon, ampul vb. gördüğümde ilgilenirim ya da yetkililere iletirim.	4,40	0,68	-0,714	-0,635	0,905	0,547
2. İşyerinde geri dönüştürülemeyen malzemeleri (örneğin çöp) atık kutularına atarım.	4,58	0,59	-1,057	0,117		
3. İşyerinde küçük bir not almam gerekirse, büyük kağıt yerine bloknot gibi küçük kağıtları veya müsvedde kağıtları tercih ederim.	4,73	0,44	-1,057	-0,886		
4. İşyerinde gereksiz yanan ampul gördüğümde hemen söndürürüm.	4,63	0,48	-0,544	-1,710		
5. İşyerinde geri dönüştürülebilir malzemeleri (örneğin kağıt, cam, metal, plastik, şişe, pil gibi) geri dönüşüm kutusuna atarım veya başka bir amaçla kullanmak için ayırırım.	4,67	0,47	-0,737	-1,462		

6. İşyerinde artan kağıtları atmam, bir şekilde (not tutmak, etkinlik yapmak vb. amaçlarla) kullanırım.	4,70	0,46	-0,885	-1,221		
7. İşyerinde elektriği tasarruflu kullanmaya dikkat ederim.	4,63	0,48	-0,521	-1,735		
8. İşyerinde suyu tasarruflu kullanmaya dikkat ederim.	4,66	0,47	-0,687	-1,533		
9. Yöneticilerime veya işletme sahiplerine çevre dostu uygulamalar hakkında önerilerde bulunurum.	3,64	0,99	-0,112	-1,054		
10. Çevre dostu işyerlerinde çalışmayı tercih ederim.	4,17	0,73	-0,271	-1,109		
11. Örgütsel iletişimi, elektronik ortamda gerçekleştiririm (Örneğin verileri kağıta basmak yerine mail atmak, sosyal medya araçlarını kullanmak gibi).	4,45	0,64	-0,723	-0,484		
12. İş arkadaşlarımı çevre dostu davranışlarda bulunmaya özendiririm.	4,21	0,66	-0,261	-0,757	0,883	0,519
13. İşyerinde çevre dostu olmayan bir davranış sergileyen kişi görürsem hemen uyarırım.	3,85	0,87	-0,303	-0,661		
14. İşyerindeki çevreci kurallara (örneğin sigara içmemek gibi) uyarırım.	4,52	0,65	-1,035	-0,084		
15. İşyerinde çevre dostu faaliyetlere katılırım (örneğin ağaç dikimi, bitki sulama).	4,13	0,74	-0,207	-1,136		
16. İşyerinde çıktı alırken ya da fotokopi çekerken mümkünse kağıdı çift taraflı kullanırım.	4,29	1,03	-1,396	0,672		
17. İşyerinde ısı sistemleri çalışırken cam açmamaya veya açılmamasına özen gösteririm.	4,22	0,86	-1,122	0,805		
18. İşyerindeyken plastik şişeye su tüketimi yapmam, sebil ya da su matarası kullanırım.	3,88	1,15	-0,937	0,073	0,799	0,499
19. İşe gidip gelirken toplu taşıma araçları/işyeri servisleri/bisiklet kullanırım veya yürürüm ya da yakında oturan iş arkadaşlarımla birlikte tek araçla gelir giderim.	3,23	1,30	-0,462	-1,016		
20. Çalışma saatlerinde gün ışığından faydalanırım.	4,28	0,78	-1,102	1,175		
21. Müşterileri çevre dostu ürünlere ve çevreye duyarlı davranışlara yönlendiririm.	3,88	0,90	-0,420	-0,589		
22. İşyerinde kullanılan tüketim ürünlerinde son kullanma tarihine dikkat ederim.	4,50	0,63	-0,892	-0,254		
23. Ofis malzemelerinin seçiminde çevre dostu ürünleri tercih ederim.	3,84	0,92	-0,334	-0,768	0,812	0,520
24. İşyerinde tek kullanımlık ürünler (örneğin karton bardak, kağıt havlu, plastik çatal vb.) yerine, sürekli kullanılabilir ürünler (örneğin cam bardak, bez havlu vb.) tercih ederim.	3,92	0,98	-0,566	-0,679		
25. İşyerinde zorunlu olmadıkça yazıcı, faks vb. kullanmam.	3,40	1,13	-0,199	-0,805		
26. Pil kullanımı gerektiren ofis malzemelerinde, şarj edilebilir piller tercih ederim.	2,97	1,03	0,186	-0,620	0,608	0,515
27. İşyerindeki teknolojik aletleri (örneğin bilgisayar gibi) kullanmadığım zaman güç tasarrufu/uyku moduna alırım, kapatırım veya fişini çekerim.	2,71	1,19	0,195	-0,873		

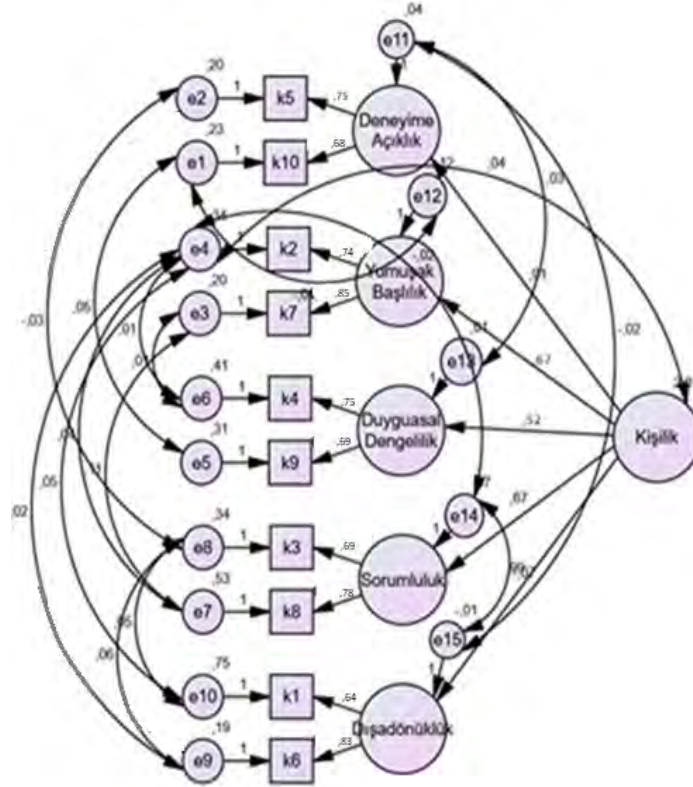
Yeşil örgütsel davranış ölçeği basıklık ve çarpıklık değerleri incelendiğinde normal dağılıma uygun olduğu ortalama değerlerine bakıldığında çoğunlukla ifadelerle “kesinlikle katılıyorum” cevabını verdikleri, kritik değer (CR) ve ortalama açıklanan varyans (AVE) değerleri incelendiğinde ise CR değerinin AVE değerlerinden büyük olduğu görülmektedir. Bu sonuç kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Yeşil Örgütsel Davranış Ölçeğinin İkincil Düzey DFA Model Uyum Özeti

Uyum İndeksleri	Araştırma Modeli (n=577)	İyi Uyum Değerleri	Kabul Edilebilir Uyum Değerleri
X ² Değeri (CMIN)	589,125	Anlamlı olmaması	-
Serbestlik Derecesi (DF)	298		
p	0,000	≤0,01	-
X ² /df (CMIN/DF)	2,007	≤3	≤4-5
Standartlaştırılmış Uyum İyiliği İndeksi (NFI)	0,908	≥0,950	0,900≤NFI≤0,940
Artırmalı Uyum İndeksi (IFI)	0,958	≥0,950	0,900≤IFI≤0,940
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)	0,958	≥0,970	≥0,950
Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA)	0,038	≤0,05	0,06≤RMSEA≤0,08
Artık Temelli Uyum İndeksi (RMR)	0,025	≤0,05	0,06≤RMR≤0,08

Yeşil örgütsel davranış ölçeği 27 maddeden oluşmaktadır. Yukarıda yer alan tabloda yaklaşımın ki-kare değeri 589,125, serbestlik derecesi 298 ve anlamlılık seviyesi 0,000 şeklinde bulunmuştur. RMSEA 0,038 değeriyle ve RMR 0,025 değeriyle iyi uyuma sahiptir. NFI indeksi 0,908 değeriyle 0,95'in altında olduğundan kabul

edilebilir uyuma sahiptir. IFI ile CFI indeksi 0,958 değeriyle tespit edilmiş uyum sınırlarının üstünde kabul edilebilir uyumludur. Ölçekle ilgili oluşturulan ikincil seviye DFA modeli ile tespit edilen neticeler ölçeğin geçerliliğinin bulunduğunu ortaya koymuştur. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ise yeşil örgütsel davranış ölçeğinin genel güvenilirliği 0,860, çevresel duyarlılık faktörünün güvenilirliği 0,870, çevresel katılım faktörünün güvenilirliği 0,790, ekonomik duyarlılık faktörünün güvenilirliği 0,565, yeşil satın alma faktörünün güvenilirliği 0,720 ve teknolojik duyarlılık faktörünün güvenilirliği ise 0,800'dir. Bu sonuçlar yeşil örgütsel davranış ölçeğinin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Şekil 4. Kişilik Ölçeğinin İkincil Düzey DFA Modeli

Kişilik ölçeğinin ikinci seviye DFA yaklaşımı incelendiği zaman, 5 boyutunun bulunduğu belirlenmiştir. Bunların 2 gözlemlenen değişkenden müteşekkil deneyime açıklık faktörü gizil değişkeni, iki gözlemlenen değişkenden oluşan yumuşak başlılık gizil değişkeni, iki gözlemlenen değişkenden oluşan duygusal dengelilik gizil değişkeni, iki gözlemlenen değişkenden oluşan sorumluluk ve iki gözlemlenen değişkenden oluşan dışadönüklük gizil değişkeni olduğu anlaşılmaktadır. Yaklaşımın doğrulanmasıyla ilgili karar vermek üzere analizin neticeleri ele alınmalıdır. Yaklaşım uyum değerlerinin istenen seviyede bulunup bulunmadığı anlaşılmalıdır.

Tablo 6. Kişilik Ölçeğinin Ortalama, Standart Sapma, Normallik, CR ve AVE Değerleri

	Ort	SS	Çarpıklık	Basıklık	CR	AVE
5. Yeni yaşantılara açık, karmaşık	2,33	1,61	0,684	-1,228	0,677	0,512
10. Geleneksel, yaratıcı olmayan	2,07	1,40	0,932	-0,595		
2. Eleştirel, kavgacı	2,12	1,60	0,959	-0,844	0,776	0,635
7. Sempatik, sıcak	2,19	1,53	0,845	-0,921		
4. Kaygılı, kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayan	2,26	1,56	0,708	-1,17	0,683	0,519
9. Sakin, duygusal olarak dengeli	2,10	1,41	0,881	-0,715		
3. Güvenilir, öz disiplinli	2,08	1,44	0,949	-0,663	0,702	0,542
8. Altüst olmuş, dikkatsiz	1,84	1,22	1,219	0,147		
1. Dışa dönük, istekli	2,45	1,67	,544	-1,441	0,706	0,549
6. Çekingen, sessiz	2,14	1,47	,838	-,894		

Kişilik ölçeği basıklık ve çarpıklık değerleri incelendiğinde normal dağılıma uygun olduğu ortalama değerlerine bakıldığında çoğunlukla ifadelerle "katılmıyorum" cevabını verdikleri, kritik değer (CR) ve ortalama açıklanan varyans (AVE) değerleri incelendiğinde ise CR değerinin AVE değerlerinden büyük olduğu görülmektedir. Bu sonuç kabul edilebilir olduğunu göstermektedir. Tablo 7'de kişilik ölçeğinin ikinci seviye DFA yaklaşımı uyum değerleri vardır.

Tablo 7. Kişilik Ölçeğinin İkincil Düzey DFA Model Uyum Özeti

Uyum İndeksleri	Araştırma Modeli (n=577)	İyi Uyum Değerleri	Kabul Edilebilir Uyum Değerleri
X ² Değeri (CMIN)	58,408	Anlamlı olmaması	-
Serbestlik Derecesi (DF)	14		
p	0,000	≤0,01	-
X ² /df (CMIN/DF)	4,172	≤3	≤4-5
Standartlaştırılmış Uyum İyiliği İndeksi (NFI)	0,990	≥0,950	0,900≤NFI≤0,940
Artırmalı Uyum İndeksi (IFI)	0,980	≥0,950	0,900≤IFI≤0,940
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)	0,980	≥0,970	≥0,950
Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA)	0,030	≤0,05	0,06≤RMSEA≤0,08
Artık Temelli Uyum İndeksi (RMR)	0,012	≤0,05	0,06≤RMR≤0,08

Kişilik ölçeği on maddedir. Yukarıda bulunan tabloda yaklaşımın ki-kare değeri 58,408, serbestlik seviyesi 14 ve anlamlılık seviyesi 0,000'dır. RMSEA 0,030 değeriyle kabul edilebilir uyum ve RMR 0,012 değeriyle iyi uyum arz etmektedir. NFI indeksi 0,990 değeriyle 0,90'in üstünde olduğundan kabul edilebilir uyum arz etmektedir. IFI ile CFI indeksi 0,980 değeriyle tespit edilmiş uyum sınırların üstünde olduğundan iyi uyuma sahiptir. Ölçekle ilgili oluşturulan ikincil seviye DFA modeli ile saptanan neticeler ölçeğin geçerliliği olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ise kişilik ölçeğin genel güvenilirliği 0,850, deneyime açıklık faktörünün güvenilirliği 0,700, yumuşak basıklık faktöründeki güvenilirlik 0,675, duygusal dengelilik faktöründeki güvenilirlik 0,880, sorumluluk faktörünün güvenilirliği 0,680 ve dışadönüklük faktörünün güvenilirliği ise 0,650'dir. Bu sonuçlar yeşil örgütsel davranış ölçeğinin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Demografik Özelliklerin Dağılımı

Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çevre organizasyonuna üyelik, Türkiye'nin çevre sorunu, çevrenin korunması için yapılan katkı gibi özelliklerin dağılımı belirlenmektedir.

Tablo 8. Demografik Özelliklerin Dağılımı

		Sayı (n)	Yüzde (%)			Yüzde (n)	Yüzde (%)	
Cinsiyet	Erkek	229	39,7	Çevre Organizasyonuna Üyelik	Evet	92	15,9	
	Kadın	348	60,3		Hayır	485	84,1	
	Toplam	577	100		Toplam	577	100	
Yaş	33 yaş ve altı	123	21,3	Türkiye'nin çevre sorunu	Hava Kirliliği	288	49,9	
	34-41 yaş	148	25,6		Su Kirliliği	352	61	
	42-49 yaş	129	22,4		Toprak Kirliliği	147	25,5	
	50 yaş ve üzeri	177	30,7		Gürültü Kirliliği	143	24,8	
	Toplam	577	100		Görüntü Kirliliği	127	22	
Medeni durum	Bekar	220	38,1		Radyoaktif Kirlilik	25	4,3	
	Evli	357	61,9		Çarpık Kentleşme	438	75,9	
	Toplam	577	100		Bitki ve Hayvan Türlerinin Azalması	176	30,5	
Eğitim düzeyi	Lise	1	0,2		Çevrenin korunması için yapılan katkı	Erozyon	75	13
	Ön Lisans	2	0,3			Toplam	577	100
	Üniversite	24	4,2	Bağışta bulunurum		240	41,6	
	Yüksek Lisans	123	21,3	Çevrenin korunmasında gönüllü çalışırım		147	25,5	
	Doktora	427	74	Çevreyi kirletenleri uyarırım		320	55,5	

	Toplam	577	100		Sadece yakın çevremi uyarırım	189	32,8
Gelir düzeyi	8000 TL ve altı	230	39,9		Kendi adıma dikkat ederim	474	82,1
	8001-12000 TL	174	30,2		Hiç bir katkı olmadı	2	0,3
	12001-15000 TL	66	11,4		Diğer	29	5
	15001 TL ve üzeri	107	18,5		Toplam	577	100
	Toplam	577	100				

Katılımcıların çoğunluğu, kadın, 42 yaş ve üstü grubun içinde, evli, doktora mezunu, geliri 8.000 TL ve altı kişilerdir ve bu kişilerin çevre organizasyonuna üyeliği bulunmazken, Türkiye'nin en yüksek orana sahip ilk üç çevre sorununun çarpık kentleşme, su kirliliği ve hava kirliliği olduğunu ve çevrenin korunması için özel olarak dikkat ettikleri belirlenmiştir.

Aracı (Mediation) Regresyon Analizi

Çevresel duyarlılık ve boyutlarının yeşil örgütsel davranış ve boyutlarının üzerinde etkisinin, kişilik ve boyutlarının modele dahil edilerek aracı rolünün tespit edilmesi hedeflenmektedir. Söz konusu amacın oluşup oluşmadığını anlamak üzere "Aracı (Mediation) Regresyon Analizi" kullanılmakta ve sonuçlar yorumlanmaktadır.

Tablo 9. Çevresel Duyarlılığın Yeşil Örgütsel Davranışa Etkisinde Kişilik Özelliklerinin Aracı Rolü Sonuçları

			β	t	p	R^2
Yeşil Örgütsel Davranış	<---	Çevresel Duyarlılık Tutumu	0,229	5,485	0,000	0,052
Kişilik	<---	Çevresel Duyarlılık Tutumu	0,490	15,250	0,000	0,490
Yeşil Örgütsel Davranış	<---	Çevresel Duyarlılık Tutumu	0,146	3,182	0,002	0,175
		Kişilik	0,185	4,800	0,000	
Teknolojik Duyarlılık	<---	Bilgi/Duygu Faktörü	0,675	21,928	0,000	0,456
Deneyime Açıklık	<---	Bilgi/Duygu Faktörü	0,425	12,800	0,000	0,185
Teknolojik Duyarlılık	<---	Bilgi/Duygu Faktörü	0,522	16,431	0,000	0,550
		Deneyime Açıklık	0,368	13,500	0,000	
Teknolojik Duyarlılık	<---	Özenli Davranış	0,835	35,215	0,000	0,685
Deneyime Açıklık	<---	Özenli Davranış	0,456	12,205	0,000	0,185
Teknolojik Duyarlılık	<---	Özenli Davranış	0,725	29,432	0,000	0,548
		Deneyime Açıklık	0,285	12,125	0,000	
Teknolojik Duyarlılık	<---	Geri Dönüşüm	0,540	15,987	0,000	0,295
Deneyime Açıklık	<---	Geri Dönüşüm	0,222	5,500	0,000	0,125
Teknolojik Duyarlılık	<---	Geri Dönüşüm	0,438	14,075	0,000	0,512
		Deneyime Açıklık	0,485	15,485	0,000	
Yumuşak Başlılık	<---	Bilgi/Duygu Faktörü	0,464	12,855	0,000	0,300
Teknolojik Duyarlılık	<---	Bilgi/Duygu Faktörü	0,485	15,268	0,000	0,566
		Yumuşak Başlılık	0,400	12,907	0,000	
Yumuşak Başlılık	<---	Özenli Davranış	0,485	12,494	0,000	0,220
Teknolojik Duyarlılık	<---	Özenli Davranış	0,692	28,410	0,000	0,754
		Yumuşak Başlılık	0,300	12,425	0,000	
Yumuşak Başlılık	<---	Geri Dönüşüm	0,264	6,252	0,000	0,064
Teknolojik Duyarlılık	<---	Geri Dönüşüm	0,428	14,450	0,000	0,595
		Yumuşak Başlılık	0,535	18,325	0,000	
Duygusal Dengelilik	<---	Bilgi/Duygu Faktörü	0,445	12,158	0,000	0,187
Teknolojik Duyarlılık	<---	Bilgi/Duygu Faktörü	0,509	16,261	0,000	0,568
		Duygusal Dengelilik	0,365	12,500	0,000	
Duygusal Dengelilik	<---	Özenli Davranış	0,435	11,373	0,000	0,254
Teknolojik Duyarlılık	<---	Özenli Davranış	0,725	29,266	0,000	0,728
		Duygusal Dengelilik	0,270	11,008	0,000	
Duygusal Dengelilik	<---	Geri Dönüşüm	0,230	7,678	0,000	0,125

Teknolojik Duyarlılık	<---	Geri Dönüşüm	0,445	14,800	0,000	0,512
		Duygusal Dengelilik	0,485	16,578	0,000	
Sorumluluk	<---	Özenli Davranış	0,401	11,500	0,000	0,168
Teknolojik Duyarlılık	<---	Özenli Davranış	0,756	31,145	0,000	0,816
		Sorumluluk	0,236	10,345	0,000	
Sorumluluk	<---	Geri Dönüşüm	0,252	6,546	0,000	0,046
Teknolojik Duyarlılık	<---	Geri Dönüşüm	0,447	14,945	0,000	0,547
		Sorumluluk	0,437	14,247	0,000	
Dışadönüklük	<---	Bilgi/Duygu Faktörü	0,449	13,468	0,000	0,181
Teknolojik Duyarlılık	<---	Bilgi/Duygu Faktörü	0,502	16,023	0,000	0,586
		Dışadönüklük	0,386	14,148	0,000	
Dışadönüklük	<---	Özenli Davranış	0,442	11,815	0,000	0,215
Teknolojik Duyarlılık	<---	Özenli Davranış	0,678	29,984	0,000	0,787
		Dışadönüklük	0,280	11,754	0,000	
Dışadönüklük	<---	Geri Dönüşüm	0,254	6,745	0,000	0,059
Teknolojik Duyarlılık	<---	Geri Dönüşüm	0,425	14,467	0,000	0,647
		Dışadönüklük	0,494	16,486	0,000	

Görüldüğü üzere çevresel duyarlılık tutumu, bilgi duygu faktörü, özenli davranış, geri dönüşüm değişkenleri bağımsız değişken, kişilik özellikleri, tecrübeye açıklık, yumuşaklık, duygusal dengeli oluş, sorumlulukla dışadönüklük değişkenleri aracı değişken ve teknolojik duyarlılık değişkeni de bağımlı değişken olarak modelde yer almaktadır.

Çevresel duyarlılık tutumu değişkeni, yeşil örgütsel davranış değişkeniyle ilgili olarak istatistiksel olarak anlamlı iken, aracı değişkeni olan kişilik özellikleri değişkeninin varlığında kısmi aracılık etkisini ispatlayacak biçimde istatistiksel olarak anlamlılık elde edilmektedir. Modelin toplam etki büyüklüğü 0,175'dir. Aracı modelde birinci aşamada, aracı değişkenin dikkate alınmadığı çevresel duyarlılık tutumunun yeşil örgütsel davranış üstündeki etkisini gösteren regresyon modeli, istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta = 0,229$, $t=5,485$, $p = 0,000$). İkinci aşamada çevresel duyarlılıkla ilgili tutumla kişilik özellikleri arasındaki regresyon değerlendirilmektedir ve istatistiksel bağlamda anlamlılık elde edilmektedir ($\beta = 0,490$, $t=15,250$, $p = 0,000$). 3. aşamada aracı değişken analizi yapılmıştır ve kişilik değişkeninin toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiksel şekilde belirlenmiştir ($\beta = 0,185$, $t=4,800$, $p = 0,000$).

Bilgi/duygu faktörü değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkeniyle ilgili olarak istatistiksel olarak anlamlıyken, aracı değişken deneyime açıklığın varlığında kısmi aracılık etkisini ispatlayacak biçimde istatistiksel olarak anlamlılık elde edilmiştir. Modelin toplamdaki etki büyüklüğü 0,550'dir. Aracı modelde birinci aşamada, aracı değişkenin dikkate alınmadığı bilgi/duygu faktörünün teknolojik duyarlılık üstündeki etkisini sergileyen regresyon yaklaşımı, istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta = 0,675$, $t=21,928$, $p = 0,000$). İkinci aşamada bilgi/duygu faktörüyle deneyime açıklık arasında bulunan regresyon ele alınmalıdır ve istatistiksel bakımdan anlamlılık elde edilmektedir ($\beta = 0,425$, $t=12,800$, $p = 0,000$). 3. evrede aracı değişken analizi yapılmıştır ve deneyime açıklık değişkeninin toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiki olarak belirlenmiştir ($\beta = 0,368$, $t=13,500$, $p = 0,000$).

Özenli davranış değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkeni ile ilgili olarak istatistiksel olarak anlamlıyken, aracı değişken olan deneyime açıklığın varlığında kısmi aracılık etkisini ispatlayacak biçimde istatistiksel bakımdan anlamlılık tespit edilmektedir. Yaklaşımın toplamdaki etki büyüklüğü 0,548'dir. Aracı yaklaşımda birincil evrede, aracı değişkenin dikkate alınmadığı özenli davranışın teknolojik duyarlılık üstündeki etkisini ortaya koyan regresyon yaklaşımı, istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta = 0,835$, $t=35,215$, $p = 0,000$). İkinci aşamada özenli davranışla deneyime açıklık arasında bulunan regresyon ele alınmaktadır ve istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($\beta = 0,456$, $t=12,205$, $p = 0,000$). Üçüncü aşamada aracı değişken analizine geçilmiş ve deneyime açıklığın toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiki olarak tespit edilmiştir ($\beta = 0,285$, $t=12,125$, $p = 0,000$).

Geri dönüşüm değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkeniyle ilgili olarak istatistiki olarak anlamlıyken, aracı değişken olan deneyime açıklığın varlığında kısmi aracılık etkisini ispatlayacak biçimde istatistiksel bakımdan anlamlılık tespit edilmiştir. Modelin toplam etki büyüklüğü 0,512'dir. Aracı modelde birinci aşamada, aracı değişkenin dikkate alınmadığı geri dönüşümün teknolojik duyarlılık üstündeki etkisini gösteren regresyon

yaklaşımı, istatistiki olarak anlamlıdır ($\beta = 0,540$, $t=15,987$, $p = 0,000$). İkinci aşamada geri dönüşümle deneyime açıklık arasındaki regresyona bakılmış ve istatistiksel bakımdan anlamlılık yakalanmıştır ($\beta = 0,222$, $t=5,500$, $p = 0,000$). 3. evrede aracı değişken analizi yapılmıştır ve deneyime açıklık değişkeninin toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiksel şekilde belirlenmiştir ($\beta = 0,485$, $t=15,485$, $p = 0,000$).

Bilgi/duygu faktörü değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkeniyle ilgili olarak istatistiki olarak anlamlıyken, aracı değişken olan yumuşak başlılığın varlığında kısmi aracılık etkisini ispatlayacak biçimde istatistiki olarak anlamlılık elde edilmektedir. Modelin toplam etki büyüklüğü 0,556'dır. Aracı modelde birinci aşamada, aracı değişkenin dikkate alınmadığı geri dönüşümün teknolojik duyarlılıktaki etkisini belirten regresyon yaklaşımı, istatistiksel bağlamda anlamlıdır ($\beta = 0,675$, $t=21,928$, $p = 0,000$). İkinci aşamada bilgi/duygu faktörüyle yumuşak başlılık arasında bulunan regresyon değerlendirilmektedir ve istatistiksel bakımdan anlamlılık elde edilmektedir ($\beta = 0,464$, $t=12,855$, $p = 0,000$). 3. evrede aracı değişken analizi yapılmıştır ve yumuşak başlılığın toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiksel olarak belirlenmektedir ($\beta = 0,400$, $t=12,907$, $p = 0,000$).

Özenli davranış değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkeniyle ilgili olarak istatistiki olarak anlamlıyken, aracı değişken olan yumuşak başlılığın var olması durumunda kısmi aracılık etkisini ispatlayacak biçimde istatistiksel olarak anlamlılık elde edilmektedir. Modelin toplam etki büyüklüğü 0,754'dür. Aracı modelde birinci aşamada, aracı değişkenin dikkate alınmadığı özenli davranışın teknolojik duyarlılık üstündeki etkisini gösteren regresyon modeli, istatistiki olarak anlamlıdır ($\beta = 0,835$, $t=35,215$, $p = 0,000$). İkinci aşamada özenli davranışla yumuşak başlılık arasında bulunan regresyon ele alınmaktadır ve istatistiki olarak anlamlılık tespit edilmektedir ($\beta = 0,485$, $t=12,494$, $p = 0,000$). 3. evrede aracı değişken incelemesi yapılmıştır ve yumuşak başlılık değişkeninin toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiksel olarak tespit edilmektedir ($\beta = 0,300$, $t=12,425$, $p = 0,000$).

Geri dönüşüm değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkeniyle ilgili olarak istatistiki olarak anlamlıyken, aracı değişken olan yumuşak başlılığın varlığı durumunda kısmi aracılık etkisini ispatlayacak biçimde istatistiksel bakımdan anlamlılık tespit edilmektedir. Modelin toplam etki büyüklüğü 0,595'dir. Aracı modelde birinci aşamada, aracı değişkenin dikkate alınmadığı geri dönüşümün teknolojik duyarlılık üstündeki etkisini gösteren regresyon yaklaşımı, istatistiksel bakımdan anlamlıdır ($\beta = 0,540$, $t=15,987$, $p = 0,000$). İkinci aşamada geri dönüşümle yumuşak başlılık arasında gerçekleşen regresyon incelenmektedir ve istatistiksel bakımdan anlamlılık elde edilmektedir ($\beta = 0,428$, $t=14,450$, $p = 0,000$). 3. evrede aracı değişken analizi yapılmıştır ve yumuşak başlılığın toplam modele kısmi olarak aracılıkta bulunduğu istatistiki olarak belirlenmiştir ($\beta = 0,535$, $t=18,325$, $p = 0,000$).

Bilgi/duygu faktörü değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkeniyle ilgili olarak istatistiksel olarak anlamlıyken, aracı değişken olan duygusal dengeliliğin varlığı durumunda kısmi aracılık tesirini ispatlayacak biçimde istatistiki olarak anlamlılık tespit edilmiştir. Modelin toplam etki büyüklüğü 0,568'dir. Aracı modelde birinci yaklaşımda, aracı değişkenin dikkate alınmadığı bilgi/duygu etkeninin teknolojik duyarlılık üstündeki etkisini saptayan regresyon yaklaşımı, istatistiksel şekilde anlamlıdır ($\beta = 0,675$, $t=21,928$, $p = 0,000$). İkinci aşamada bilgi/duygu faktörüyle duygusal dengelilik arasındaki regresyon incelenmektedir ve istatistiksel bağlamda anlamlılık tespit edilmektedir ($\beta = 0,445$, $t=12,158$, $p = 0,000$). 3. evrede aracı değişken analizine geçilmiştir ve duygusal dengeliliğin toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiksel bakımdan belirlenmektedir ($\beta = 0,365$, $t=12,500$, $p = 0,000$).

Özenli davranış değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkeniyle ilgili olarak istatistiksel bakımdan anlamlıyken, aracı değişken konumundaki duygusal dengeliliğin varlığı durumunda kısmi aracılık etkisini ispatlayacak biçimde istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmektedir. Modelin toplam etki büyüklüğü 0,728'dir. Aracı modelde birinci yaklaşımda, aracı değişkenin dikkate alınmadığı özenli davranışın teknolojik duyarlılık üstündeki etkisini gösteren regresyon yaklaşımı, istatistiki olarak anlamlıdır ($\beta = 0,835$, $t=35,215$, $p = 0,000$). İkinci aşamada özenli davranışla duygusal dengelilik arasındaki regresyon ele alınmaktadır ve istatistiki olarak anlamlılık saptanmaktadır ($\beta = 0,435$, $t=11,373$, $p = 0,000$). 3. evrede aracı değişkenle ilgili analiz yapılmıştır ve duygusal dengeliliğin toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiki olarak tespit edilmiştir ($\beta = 0,270$, $t=11,008$, $p = 0,000$).

Geri dönüşüm değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkeniyle ilgili olarak istatistiksel olarak anlamlıyken, aracı değişken olan duygusal dengeliliğin varlığı durumunda kısmi aracılık etkisini ispatlayacak biçimde istatistiki olarak anlamlılık saptanmaktadır. Modelin toplam etki büyüklüğü 0,512'dir. Aracı modelde birinci aşamada,

aracı değişkenin dikkate alınmadığı geri dönüşümün teknolojik duyarlılık üstündeki etkisini ortaya koyan regresyon modeli, istatistiki olarak anlamlıdır ($\beta = 0,540$, $t=15,987$, $p = 0,000$). İkinci aşamada geri dönüşümle duygusal dengelilik arasındaki regresyon incelenmektedir ve istatistiki olarak anlamlılık tespit edilmektedir ($\beta = 0,230$, $t=7,678$, $p = 0,000$). 3. evrede aracı değişken incelemesi yapılmıştır ve duygusal dengelilik değişkeninin toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiki olarak belirlenmiştir ($\beta = 0,485$, $t=16,578$, $p = 0,000$).

Özenli davranış değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkeniyle ilgili olarak istatistiki olarak anlamlıyken, aracı değişken durumundaki sorumluluk değişkeninin varlığında kısmi aracılık etkisini kanıtlayacak biçimde istatistiksel bakımdan anlamlılık tespit edilmektedir. Modelin toplam etki büyüklüğü 0,816'dır. Aracı modelde birinci aşamada, aracı değişkenin dikkate alınmadığı özenli davranışın teknolojik duyarlılık üstündeki etkisini gösteren regresyon modeli, istatistiki olarak anlamlıdır ($\beta = 0,835$, $t=35,215$, $p = 0,000$). İkinci aşamada özenli davranış ve sorumluluk arasındaki regresyon değerlendirilmiştir ve istatistiki olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($\beta = 0,401$, $t=11,500$, $p = 0,000$). 3. evrede aracı değişken analizi yapılmıştır ve sorumluluk değişkeninin toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiki olarak belirlenmiştir ($\beta = 0,236$, $t=10,345$, $p = 0,000$).

Geri dönüşüm değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkeniyle ilgili olarak istatistiki olarak anlamlıyken, aracı değişken olan sorumluluk değişkeninin varlığı durumunda kısmi aracılık etkisini ispatlayacak biçimde anlamlılık tespit edilmiştir. Modelin toplam etki büyüklüğü 0,547'dir. Aracı modelde birinci aşamada, aracı değişkenin dikkate alınmadığı geri dönüşümün teknolojik duyarlılık üstündeki etkisini ortaya koyan regresyon modeli, istatistiki olarak anlamlıdır. ($\beta = 0,540$, $t=15,987$, $p = 0,000$). İkinci aşamada geri dönüşümle sorumluluk arasındaki regresyon ele alınmıştır ve istatistiki olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($\beta = 0,252$, $t=6,546$, $p = 0,000$). 3. evrede aracı değişken analizine geçilmiştir ve sorumluluk değişkeninin toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiki olarak tespit edilmiştir ($\beta = 0,437$, $t=14,247$, $p = 0,000$).

Bilgi/duygu faktörü değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkeniyle ilgili olarak istatistiki olarak anlamlıyken, aracı değişken durumundaki dışadönüklüğün varlığı durumunda kısmi aracılık etkisini ispatlayacak biçimde istatistiksel bakımdan anlamlılık tespit edilmiştir. Modelin toplam etki büyüklüğü 0,586'dır. Aracı modelde birinci aşamada, aracı değişkenin dikkate alınmadığı bilgi/duygu faktörünün teknolojik duyarlılık üstündeki etkisini ortaya koyan regresyon modeli, istatistiksel bakımdan anlamlıdır ($\beta = 0,675$, $t=21,928$, $p = 0,000$). İkinci aşamada bilgi/duygu faktörüyle dışadönüklük arasındaki regresyon alınmıştır ve istatistiki bakımdan anlamlılık tespit edilmiştir ($\beta = 0,449$, $t=13,468$, $p = 0,000$). 3. evrede aracı değişken analizi yapılmıştır ve dışadönüklüğün toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiki olarak belirlenmiştir ($\beta = 0,386$, $t=14,148$, $p = 0,000$).

Özenli davranış değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkenine yönelik olarak istatistiki anlamlıyken, aracı değişken durumundaki dışadönüklüğün varlığı durumunda kısmi aracılık etkisini ispatlayacak biçimde istatistiki olarak anlamlılık tespit edilmiştir. Modelin toplam etki büyüklüğü 0,787'dir. Aracı modelde birinci aşamada, aracı değişkenin dikkate alınmadığı özenli davranışın teknolojik duyarlılık üstündeki etkisini ortaya koyan regresyon modeli, istatistiki olarak anlamlıdır ($\beta = 0,835$, $t=35,215$, $p = 0,000$). İkinci aşamada özenli davranışla dışadönüklük arasındaki regresyon üzerinde durulmuştur ve istatistiki olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($\beta = 0,442$, $t=11,815$, $p = 0,000$). 3. evrede aracı değişken analizi yapılmıştır ve dışadönüklüğün toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiki olarak tespit edilmiştir ($\beta = 0,280$, $t=11,754$, $p = 0,000$).

Geri dönüşüm değişkeni, teknolojik duyarlılık değişkeniyle ilgili olarak istatistiki olarak anlamlıyken, aracı değişken olan dışadönüklüğün varlığı durumunda kısmi aracılık etkisini ispatlayacak biçimde istatistiki anlamlılık tespit edilmiştir. Modelin toplam etki büyüklüğü 0,647'dir. Aracı modelde birinci aşamada, aracı değişkenin dikkate alınmadığı geri dönüşümün teknolojik duyarlılık üstündeki etkisini gösteren regresyon modeli, istatistiki olarak anlamlıdır ($\beta = 0,540$, $t=15,987$, $p = 0,000$). İkinci aşamada geri dönüşümle dışadönüklük arasındaki regresyon ele alınmıştır ve istatistiki olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($\beta = 0,254$, $t=6,745$, $p = 0,000$). 3. evrede aracı değişken analizine geçilmiş ve dışadönüklüğün toplam modele kısmi aracılıkta bulunduğu istatistiki olarak belirlenmiştir ($\beta = 0,494$, $t=16,486$, $p = 0,000$).

Sonuç olarak; çevresel duyarlılık tutumunun, bilgi/duygu faktörünün, özenli davranışın ve geri dönüşümün yeşil örgütsel davranış ve teknolojik duyarlılık üzerine etkisinde tecrübeye açık olma, yumuşaklık, duygusal açıdan dengeli olma, sorumlulukla dışadönüklük kişilik özelliklerinin kısmi aracılık etkisi vardır

5. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada eğitim hizmeti veren devlet ve vakıf üniversitelerinde görev yapan akademisyenlerin çevresel duyarlılıkları, yeşil örgütsel davranışları kişilik yönünden incelenmektedir. Akademisyenlerin kişilik farklılıkları çevresel duyarlılıklarında ve yeşil örgütsel davranışlarında nasıl bir aracılık etkisine sahip araştırılmaya çalışılmıştır.

Çevre sorunlarının toplum tarafından algılanış biçimine çevresel duyarlılık denir. Diğer bir ifadeyle; çevreye duyarlılık, toplumu oluşturan bireylerin çevreyle ilgili olarak üzerlerine düşen sorumlulukların bilincinde olmaları ve bunları yerine getirme yetenekleri şeklinde de açıklanabilir.

“Çevresel duyarlılık” sanayileşmiş ülkelerde 1960’lı yıllarda ortaya çıkan ve çevre kirliliği görülme sıklığı ve şiddetinin artmasından dolayı son dönemlerde global bazda ilgi gören bir kavramdır (Rubio, 1995). Çevrenin korunmasıyla alakalı etkin planlama faaliyetlerinin devam ettirilmesi sadece toplumun çevreyle ilgili olarak geliştirdiği duyarlılıkla başarıyı yakalayabilir. Çevresel duyarlılığın geliştirilmesi, bireylerin daha sağlıklı ve güvenli bir ortamda yaşamasını temin edecek, doğal yaşamın devamlılığı korunmuş olacak ve bu da ancak gerekli ve yeterli özelliklere sahip insanı yetiştirmek ile mümkün olacaktır (Özmen vd., 2005).

Çevresel sürdürülebilirlik çağımızın ilgi çeken ve tartışılan önemli konularından biri olmuştur. Çevreye yönelik kaynakların hızla tükenmesi, küresel ısınma, iklim değişikliği, buzulların erimesi, sanayinin hızlı gelişimi ve çevreye bıraktığı atıklar gibi gerek üretim işletmelerinin gerekse de bilinçsiz bireylerin çevreye yönelik olumsuz tutum ve davranışları çevresel bilinçlenme konusunda insanların daha fazla çaba sarf etmelerini gerektirmektedir. Çağımızın global ve rekabetçi atmosferi kurumları önceki örneklerine nazaran doğal çevre hususunda daha kaygılı ve ilgili bir duruma getirmiştir. Söz konusu kurumların paydaşlarının doğal çevrenin uzun vadede çevresel kirlilikle bozulmanın sonuçlarına yönelik endişeleri artmıştır. Çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına katkıda bulunmak hususunda pek çok paydaştan gelen baskılarla karşılaşan işletmeler, devam ettirdikleri işletmecilik çalışmalarının ayak izlerini azaltma hususunda artık daha ilgilidirler. Bu bağlamdaki ilgi bir taraftan kurumları çevreyle ilgili yeşil davranışlar geliştirmeye zorlamıştır diğer taraftan kurum personelinin sürdürülebilirlik merkezli teşebbüslere katılımını gerekli kılmıştır. Bu durum bir taraftan da kurumsal uygulamalardan sorumlu profesyonelleri iş yerinde çevreye dost davranışları cesaretlendirecek tedbirler almaya itmiştir. Kurumsal çevresel sorumluluk ve duyarlılık yanında bireysel çevre duyarlılığının da geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle çevresel duyarlılığın gelişimi için küçüklükten itibaren verilen çevre bilincinin önemi çok büyüktür. Çevreye karşı gösterilen duyarlılıkla birlikte gün geçtikçe yeşil örgütsel davranış, çevre bilinci, sorumluluk, etik anlayış vb. konular daha da önemli hale gelmiştir. İşletmelerde çalışanların çevreyi korumaya yönelik tavır ve davranışlarının bulunması, firmaların dönüşümüyle sürdürülebilirliği bakımından kritik önem taşımaktadır. Bu nedenle hem kurumsal politika ve stratejilerin oluşturulması, uygulanması hem de çalışanların yönlendirilmesi açısından yöneticilere büyük sorumluluklar düşmektedir. Eğitim kurumları olan üniversitelerde de yönetimler çevre duyarlılığına önem vermeli, hem öğrencilerde hem de akademisyenlerde çevre duyarlılığını sağlamalıdır. Bu çalışmanın amaçlarından biri de üniversitelerin çevre duyarlılığına ne düzeyde önem verdiğini belirlemektir.

Çalışmanın konusuna ilişkin değişkenlere yönelik araştırma az sayıda bulunmaktadır. Bu yüzden değişkenleri ikili olarak araştırmış olan çalışmalar incelenmiştir. Sönmez’in (2020: 1115) çalışmasında çevresel duyarlılık düzeylerinin çevresel katılım, ekonomik duyarlılık, yeşil satın alma ve teknolojik duyarlılık düzeylerine göre daha yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir. Akbaba (2019: 642) çalışmasında katılımcıların en fazla çevresel duyarlılık boyutuna duyarlı oldukları sonucu elde etmiştir. Zainudun ve diğerleri (2013: 866) tarafından yapılan araştırma sonucunda; bireylerin yeşil ürünleri satın alma ve tüketmelerinde çevre konusunda sahip olunan bilginin önemli bir etken olduğu verisi elde edilmiştir. Mostafa (2007: 445) tarafından yapılan araştırmada tüketicilerin yeşil satın alma davranışı ile doğal çevreyi koruma davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. İlbağ ve diğerleri (2016)’nin çalışmasında kişilik özellikleriyle çevresel düşünce ve davranış arasındaki ilişkiler, çevreye ilişkin duyarlı davranışların, kendisini sorumluluk bilinci yüksek ve dışadönük olarak algılayan bireylerde daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Türküm’ün (1998) çalışmasında da çevre bilinci kişilik gelişiminden etkilendiği ve çevre bilincinin geliştirebilmesi için yaratıcılık, sorumluluk, akılcılık, içten denetim gibi pek çok kişilik özelliğine bireylerin sahip olmaları gerektiği sonucuna varılmaktadır. Ayrıca Sardoğan, Özkamalı, Dicle (2006), Şenel, Demir, Sertelin, Kılıçaslan, Koksall (2004) tutum ve kişilik arasında karşılıklı bir ilişki söz konusu olduğunu vurgulamaktadırlar. İlbağ ve

diğerlerinin (2016), araştırmasının diğer bir sonucu da; çevreye ilişkin hususlarda yapıcı düşünceleri olan ya da çevre ile ilgili hususlara ilgi duyan bireylerin çevresel düşünceleri ile bireylerin çevresel davranışları arasında ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Ayhan (1999), Eser (2012) ve Kuhlemeier, Huub Van ve Nijs (1999) araştırmalarında ise bireylerin çevresel düşünceleri ile bireylerin çevresel davranışları arasında ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Bu durum çalışma grubunu oluşturan ergenlerin çevre bilinci farkındalıklarıyla açıklanabilir.

Bu çalışmada çevre bilinci ve çalışanların yeşil örgütsel davranışları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. İlişki sonucunda çevresel duyarlılık tutumunun, bilgi/duygu faktörünün, özenli davranışın ve geri dönüşümün yeşil örgütsel davranış ve teknolojik duyarlılık üzerine etkisinde deneyime açık olma, yumuşaklık, duygusal açıdan dengeli olma, sorumluluk ve dışadönüklük kişilik özelliklerinin kısmi aracılık etkisi olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre gerçekleştirilmesi düşünülen öneriler şu şekildedir: Üniversitelerde yeşil örgütsel davranışın örgüt içinde yaygınlaşması ve akademisyenler tarafından kabul görebilmesi için, üniversitelerin bu konuda bir örgüt kültürü oluşturmaları, yeşil işletme strateji ve uygulamalarını üniversitenin bir felsefesi haline getirmeleri gerekmektedir. Üniversite binalarının bulunduğu konum, çevreye zarar vermeyecek şekilde tasarımı ve inşası da üniversitelerin doğal çevrenin korunması açısından başvurabilecekleri bir diğer yöntemdir. Üniversitelerin kurulduğu yerin doğal çevreye zarar vermeyecek bölgelerde seçimi, özellikle doğal çevre ve kaynakları (hava kalitesi, su kaynakları) kirletmeyecek şekilde tasarımı atılacak önemli adımlardandır. Üniversitelerin doğal kaynaklar ve çevrenin korunması ile ilgili atacakları önemli adımlardan biri de yenilenebilir enerji kaynaklarının (rüzgâr, su, güneş) kullanımudur. Yenilenebilir enerji kaynak kullanımı bir taraftan çevreye minimum düzeyde zarar verirken diğer taraftan okul maliyetlerinde bir avantaj yaratabilecektir. Enerji tasarrufunun sağlanması için gün ışığından mümkün olduğunda fazla yararlanılmalıdır. Gerekirse çalışma saatleri buna uygun duruma getirilebilir. Eğitim hizmeti yerine getirilirken tasarruflu araç ve malzemelerin kullanımı özendirilmelidir. Atık malzemelerin dönüşüm yolu ile kazandırılmasına dikkat edilmelidir. Üniversite bünyesine alınacak kişilerin kaynakların tasarruflu kullanımı ve çevresel katılım duyarlılığı konularında eğitim almış veya faaliyetlerde bulunmuş kişiler olmasına çalışılmalıdır. Üniversite ortamında gereksiz kullanılan enerjinin önüne geçilmeli, eğitim hizmeti için ihtiyaç duyulan malzemelerin alınmasında yeşil satın alma davranışı sergilenmelidir.

Bu çalışmanın sonraki araştırmalara ve literatür çalışmalarına öncülük edeceği düşünülmektedir. Çalışmanın sınırlılıkları değerlendirildiğinde belli bir sektörde ve zaman aralığında yapılması ve erişim kısıtları sınırlılık olarak görülebilir. Farklı sektörlerde ve daha fazla örneklem ile çalışılması ve bölgesel veya küresel çapta ve mukayeseli olarak çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Akbaba, M. (2019). Örgütsel adalet işgörenlerin yeşil örgütsel davranışını etkiler mi?. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 641-660.
- Allık, J and R. R.Mccrae. (2004). Toward a geography of personality traits: patterns of profiles across 36 cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 35.1, 13-28.
- Arcury, T.A. and Christianson, E. H. (1993). Rural-urban differences in environmental knowledge and actions. *Journal of Environmental Education*, 25(1), 19-25.
- Atak, H. (2013). On-maddeli kişilik ölçeği'nin Türk kültürü'ne uyarlanması, *Nöropsikiyatri Arşivi*, 50, 312-319.
- Aydın, F. ve Kaya, H. (2011). Sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının değerlendirilmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (24), 229-257.
- Ayhan, F.N. (1999). İlköğretim ilk üç sınıfındaki öğrencilerin yakın çevre bilincini etkileyen etmenler. *Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Aytaç, S. (2001). Örgütsel davranış açısından kişiliğin önemi. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 3 (1).

- Bayram, N. (2013). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: AMOS Uygulamaları, (2. Baskı), Bursa, Ezgi Kitabevi.
- Cheema, S. Afsar B., El-Ghazali B.M. (2020). Maqsoom. "How employee's perceived corporate social responsibility affect employee's pro-environmental behaviour?" The influence of organizational identification, corporate entrepreneurship, and environmental consciousness. *Corp Soc Resp Env Ma*, 27, 616-629. <https://doi.org/10.1002/csr.1826>.
- Davis, M. C. and Challenger, R. (2013). Environmentally sustainable work behaviors. In P.C. Flood & Y. Freeney (Eds.), *Wiley Encyclopedia of Management: Organizational Behavior* (3rd ed., Vol. 11).
- Değirmenci, B. ve Aytekin, M. (2021). Çalışanların Çevreye Bağlılıkları ve Çevre Dostu Davranışlar İlişkisi: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısının Aracılık Rolü, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 25-38.
- Dunlap, R. and Jones, R. (2002). Environmental concern: Conceptual and measurement issues. In R. Dunlap, & M. Michelson (Eds.), *Handbook of environmental sociology* (pp. 482-542). London, Greenwood Press.
- Erbaşı, A. (2019). Yeşil örgütsel davranış ölçeği: bir ölçek geliştirme çalışması. *İstanbul Management Journal*, 86, 1-23.
- Erbaşı, A. ve Özalp, Ö. (2016). Çevre tutkusu ve yeşil örgütsel davranışın örgütsel bağlılık üzerine etkisi. *Eurasian Academy of Sciences Eurasian Business and Economics Journal*, 2, 296-306.
- Erdoğan, İ. (1994). *İşletmelerde Davranış*. Beta Basım Yayım Dağıtım Anonim Şirketi.
- Eroğlu, F. (2010). *Davranış Bilimleri*. Beta Basım ve Yayım Dağıtım Anonim Şirketi.
- Ertekin, K. G. (2011). Avrupa Birliği Çevre Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.
- Erten, S. 2004. Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır? *Çevre ve İnsan Dergisi*, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı, 65/66.
- Gosling SD, Rentfrow PJ. and Swann WB Jr. (2003). A very brief measure of the big five personality domains. *J Res in Pers*, 37, 504-528.
- Gökbunar, A. R., (1995), İşletmelerin çevrenin korunmasında sosyal sorumluluğu, *Ekoloji Çevre Dergisi*, 1995, 14, 5.
- Greenberg, J. (1999). *Managing Behavior in Organizations*. 2. Basım. Prentice Hall New Jersey.ABD.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe, Yöntem Analiz*, (3. Baskı), Ankara, Legal Kitabevi.
- Hellriegel, D. ve Slocum, J.W. (1992). *Management*. Addison Wesley Publishing Company Newyork.
- Hoe, S. L. (2008). Issues and procedures in adopting structural equation modeling technique, *Journal of Applied Quantitative Methods*, 3, 76-83.
- Hu, L.-T and Bentler, P. M. (1999). Cutoff Criteria For Fit Indexes In Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives, *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55.
- İlbars, Z. (1987). *Kişiliğin Oluşmasındaki Kültürel Etmenler*, Ankara Üniversitesi, D.T.C.F. Antropoloji Dergisi, Özel Basım.
- İlbaý, A. B., Sarıçam, H., Göller, L. ve Yiğit, Y. (2016). Ergenlerin kişilik özellikleri ve çevresel tutumları arasındaki ilişkiler. *Uluslararası Eğitim, Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2(3), 185-194.
- Jody, L. Davis, A., Jeffrey, D., Green, A. and Allison Reed (2008). Interdependence with the environment: commitment, interconnectedness, and environmental behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 29. 173-180.
- Koçak, E. ve Baş, M. (2022). Çalışanların iş yerlerindeki çevreci davranışları ile yeşil iş yeri iklimi algıları ilişkisinde algılanan tüketici etkinliğinin düzenleyiciliği, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14 (1), 433-448.

- Kuhlemeier, H., Huub Van, D. and Nijs, L. (1999). Environmental knowledge, attitudes and behavior in dutch secondary education. *The Journal Of Environmental Education*, 30 (2), 4-14.
- Kuşat, N. (2013). Yeşil sürdürülebilirlik için yeşil ekonomi: Avantaj ve dezavantajları - Türkiye incelemesi. *Journal of Yasar University*, 29(8), 4896-4916.
- Kurt Konakoğlu, S.S. (2020). Üniversite öğrencilerinin çevre konularında farkındalık, bilinç ve duyarlılık seviyesinin belirlenmesine yönelik bir çalışma: Amasya üniversitesi kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığı bölümü örneği, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 130-141.
- Lee, F.H. and W. Y. Wu. (2011). The Relationships Between Person-Organization Fit, Psychological Climate Adjustment, Personality Traits, and Innovative Climate: Evidence From Taiwanese Hightech Expatriate Managers in Asian Countries. *African Journal of Business Management*, 5.15, 6415-6428.
- Luthans, F. (2010). *Organizational Behaviour*, N.Y., An Evidence Based Approach, Mcgrow Hill.
- McDonald, S. (2011). Green behaviour: Differences in recycling behaviour between the home and the workplace. In D. Bartlett (Ed.), *Going green: The psychology of sustainability in the workplace*. Leicester, England: The British Psychological Society.
- McCrae RR and Costa PT. (2003). *Personality in Adulthood*. New York, The Guilford Press.
- Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2011). *Yapısal Eşitlik Modellemesi: AMOS Uygulamaları*, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Mesmer-Magnus, J., Viswesvaran, C., and Wiernik, B.M. (2012). The Role of Commitment in Bridging The Gap Between Organizational Sustainability and Environmental Sustainability. In S. E. Jackson, D.S. Ones, and S. Dilchert (Eds.), *Managing HR For Environmental Sustainability*, 155-186. San Francisco, Jossey-Bass/Wiley.
- Morgeson, F. P., Reider, M. H., and M. A. Campion. (2005). Selecting Individuals in Team Settings: The Importance of Social Skills, Personality Characteristics, and Teamwork Knowledge. *Personnel Psychology*. 58(3), 583-611.
- Mostafa, M.M. (2007). A hierarchical analysis of the green consciousness of the Egyptian consumer. *Psychology and Marketing*, 24(5), 445-473.
- Ones, D. and Dilchert, S. (2012). Environmental sustainability at work: a call to action. *Industrial and Organizational Psychology*, 5, 444-469.
- Onurlubaş, E. (2019). The effects of social impact, environmental awareness and environmental consciousness on green product purchasing behaviour. *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, 7(3), 447-457, 2019 DOI: <https://doi.org/10.24925/turjaf.v7i3.447457.2403>.
- Önal, N. T. (2018). Okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutum ve çevre dostu davranışları: fenomenolojik bir araştırma, *International Journal of Social Science*, 65, 29-44.
- Özmen, D., Çetinkaya, A. Ç. ve Nehir, S. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4 (6).
- Paillé, P., Chen, Y., Boiral, O., and Jin, J. (2014). The impact of human resource management on environmental performance: An employee-level study. *Journal of Business Ethics*, 121(3), 451-46.
- Parikh, M. and Gupta, R. (2010). *Organizational Behavior*. Tata McGraw-Hill.
- Price, A. (2011). *Human Resource Management*. 4. Basım. Sout Western Cengage Learning.
- Rahman, M. M. (2013). Green product: A study on Young & Native Swedish Consumers' Purchase Intention of Green Products. (Yüksek Lisans Tezi). Umeå School of Business and Economics,
- Robbins, S. P. ve T. A. Judge. (2012). *Örgütsel Davranış*. 14. Basımdan Çeviri (Ed.) İnci Erdem, Nobel Yayıncılık.
- Rothmann, S. and Coetzer, E.P. (2003). The big five personality dimensions and job performance. *Journal of Industrial Psychology*, 29, 68-74.

- Rubio JL. (1995). Desertification: Evolution of a Concept. In Desertification in a European Context: Physical and Socio-economic Aspects, Fantechi R, Peter D, Balabanis P, Rubio JL (eds). EUR 15415, Office for Official Publications of the European Communities: Brussels, Belgium; 5–13.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: a test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16, 172-186.
- Saifulina, N., ve Carballo-Penela, A. (2017). Promoting sustainable development at an organizational level: An analysis of the drivers of workplace environmentally friendly behaviour of employees. *Sustainable Development*, 25 (4), 299-310.
- Sardoğan, E. M., Özkamalı, E. ve Dicle, N. A. (2006). Öğretmen adaylarında demokratik tutum, nevrotik eğilimler ve kendini gerçekleştirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(30).
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. and Müller, H. (2003). Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit Measures, *Methods of Psychological Research*, 8(2), 23–74.
- Schultz, P.W. ve Zelezny, L. (1999). Value as predictors of environmental attitudes: Evidence for consistency across 14 countries. *Journal of Environmental Psychology*, 19, 255-265.
- Simula, H., Lehtimäki, T. and Salo, J. (2009). Managing Greenness in Technology Marketing. *Journal of Systems and Information Technology*, 11(4), 331–346. <https://doi.org/10.1108/13287260911002486>.
- Soysal, A. (2008). Çalışma yaşamında kişilik tipleri: Bir literatür taraması. *Ankara Çimento İşverenler Dergisi*, 1(22), 1-19.
- Sönmez, V. (2020). Okul yöneticilerinin yeşil örgütsel davranışlarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1107-1119.
- Stern, P. C. (2000). Towards a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of Social Issues*, 56(3), 407-424.
- Straughan, R. and James A. R. (1999). "Environmental segmentation alternatives: A look at green consumer behavior in the new millennium. *Journal of Consumer Marketing*, 16(6), 558-575.
- Şenel, H. G., Demir, İ., Sertelin, Ç., Kılıçaslan, A. ve Koksall, A. (2004). Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15, 99-109.
- Tanık Önal, N., Kılınc, A. ve Saraçoğlu, S. (2020). Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre kimliklerinin ve çevre dostu davranışlarının incelenmesi, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(3), 749-777.
- Tett, R.P. ve Christiansen D.N. (2007). Personality tests at the crossroads: A response to morgeson compion, dipboye, hollenbeck, murphy and schmitt. *Personel Psychology*. 60, 967-993.
- Toros, A., Ulusoy, M. ve Ergöçmen, B. (1997), *Ulusal Çevre Eylem Planı, Nüfus ve Çevre*. Ankara, Devlet Planlama Teşkilatı.
- Totan, T., Aysan, F., ve M. Bektaş. (2010). Prospective teachers' temperament, character, and personality traits. *İnönü University Journal Of The Faculty of Education*. 11(2), 19-43.
- Türküm, A.S, (1998). Çağdaş toplumda çevre sorunları ve çevre bilinci. (Editör: G. Can) *Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı, 165-181.
- Uğur, A. ve Öner, M. (2019). Çevreci çalışan davranışı: bütünleştirici literatür değerlendirmesi, *Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Seçme Yazılar- III* (Ed. Onur Metin), Sakarya, Sakarya Yayıncılık.
- Vecchio, R.P. (1988). *Organizational Behavior*. ABD, The Dryden Press International Edition.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(Özel Sayı), 74-85.

- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Yeşil, M. ve Turan, Y. (2020). Çevresel duyarlılık üzerine bir ölçek geliştirme çalışması, ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 10(2), 418-435.
- Yeşil, M. (2016). Doğa koruma yaklaşımlarındaki değişimlerin dünyada ve Türkiye'deki tarihsel süreci. Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 4(10), 867-876.
- Yücel, S. ve Morgil, F. İ. (1998). Yükseköđretimde çevre olgusunun araştırılması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14 (14), 84-91.
- Zainudin, A., Saripah, A.L., Mohd Shukri, O. and Yeop Hussin, B. (2013). "From research to practice: role of environmental knowledge in creating proenvironmental residents", Asia Pacific International Conference on Environment-Behavior Studies, University of Westminster, London, 4-6 September, Procedia-Social and Behavioral Sciences 105, 866-874, www.sciencedirect.com.
- Zelezny, L. C. and Schultz, P. W. (2000). Promoting environmentalism. Journal of Social Issues, 56(3), 365-371. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00172>.